

Книга 10 (90)

ДАР
ОТНАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. Изъ „Акордитъ на Вѣчността“ — отъ Вѣнко Марковски
2. Ревизия на договоритѣ и малцинствения въпросъ
3. Камбаната въ Кронцелево — отъ Хр. Поповъ
4. Гевгелийско въ освободителното движение — отъ Ил. К. Докторовъ
5. Въ служба на отечеството
6. Гърцитѣ за освободителнитѣ борби на макед. българи — отъ Кирилъ Младеновъ
9. Какъ се основа, уреди и унищожи Битолското сиропиталище — изъ споменитѣ на Захария Шумлянска
10. Кольо Рашайковъ Вишенски
11. Войвода Марко Лазаровъ
12. Тодоръ Шикалевъ — отъ М. Матовъ
13. Българска история въ нашитѣ и чуждитѣ училища — отъ Д. Цвѣтковъ
14. Положението

До г. г. членоветѣ на посмъртната каса
при Илинденската организация

Съгласно чл. 15 (старъ 17) отъ устава и решението на IX и X редовенъ конгресъ всѣки членъ на посмъртната каса, не внесълъ своевременно десетлевовата вноска за всѣки смъртенъ случай, губи правото си на членство и посмъртна помощъ.

Ръководното тѣло на Илинденската организация обявява своевременно въ своя органъ — Иллюстрация „Илинденъ“ — за всѣки смъртенъ случай и подканва членоветѣ на посмъртната каса да се издѣлжаты. Нѣмайки възможность, обаче, да уведомява всѣки членъ за всѣки смъртенъ случай поотдѣлно, то поканва членоветѣ на посм. каса да станатъ непременно абонати на списанието.

Презъ изтеклата 1937 г. се поминаха: Александъръ Велевъ отъ София — на 11. I. — 135 см. случ., Георги Баировъ отъ Панагюрище — на 2. II. — 136 см. случ., Стефанъ Ап. Ивановъ отъ Варна — на 25. III. — 137 см. сл., Христо Н. Усталъковъ отъ Пловдивъ — 13. IV. — 138 см. сл., Ник. П. Ракиджиевъ отъ София на 4. V. — 139 см. сл., Алексан. Пешевъ отъ Пловдивъ — на 16. VI. — 140 см. сл., Захария Шумлянска отъ София — на 19. XI. — 141 см. сл.

Отъ Ръководното Тѣло на Илинденската Организация

ИЛЮСТРАЦИЯ
ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 5 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1933 г.

ILLUSTRATION „ILINDEN“ Rédaction et administration: rue „Pirot“ 5. — Sofia, Bulgarie

ВЪНКО МАРКОВСКИ*)

Изъ „АКОРДИТЪ НА ВѢЧНОСТЪТА“
ДАНТЕ АЛИГИЕРИ
СОНЕТЕНЪ ВЪНЕЦЪ

На ТЕОДОРЪ ТРЯНОВЪ

I

Молитвена печаль вѣвъ саята владѣй;
заглѣхва надалечъ на струни сетенъ звѣнъ,
потъналъ е свѣтътъ въ дълбокъ и моренъ сѣнь,
въ тазъ дивна майска нощъ, въ която мѣсець лѣй
омая празнична надъ златокждри феи
събрани за игра, тамъ нѣкжде навѣнъ,
въ гората девствена, подъ звездния огънь,
где славей трелитѣ тѣй нѣжно си пѣлѣй.
И въ тозъ тържественъ часъ на грѣйналата нощъ, —
когато пролѣтъта разбулва своя чаръ
и пие сладостъта на непознатъ нектаръ,
а чудни небеса, проблѣснили въ разкошъ,
обличатъ своята божествена премѣна, —
акорди бурни мратъ вѣвъ плахость неотмѣнна.

II

Акорди бурни мратъ вѣвъ плахость неотмѣнна,
срѣдъ пуста чужбина, подъ небосвода клетъ,
где нѣма ни покой, ни радостенъ привѣтъ,
душа да озарятъ тѣй страшно наскърбена.
Тукъ, въ тоя празникъ гордъ на хубость невъзпѣна
залѣзва безвъзвратъ единъ вѣлшебенъ свѣтъ,
най-висшия, най-скжпъ епически заветъ,
комуто Вѣчността и цѣлата Вселена
разкриха своя тронъ и много тайни двери
на земнитѣ мечти вѣвъ свойтѣ лаври скрити,
въ простори прелестни, съсъ чудеса пропити,
где виятъ страстенъ танцъ чаровнитѣ химери.
Тукъ, въ тоя райски мигъ на Орись вдѣхновена,
гори духътъ великъ посрѣдъ нощъта смирена.

III

Гори духътъ великъ, посрѣдъ нощъта смирена,
заклученъ въ себе си. Скверненъ отъ хорска мѣстъ
саминъ понесе той на своя малкъ рѣстъ,
по стрѣмнитѣ скали на участъта прозрѣна, —
презъ пѣклена врата на кървава арена, —
на цѣлъ единъ народъ страдалческия крѣстъ,
геройски който мре, за своята родна прѣстъ,
въ описана борба съ коварность настѣрвена.
Замлѣкналъ като сфинксъ срѣдъ тишина надгробна;
на радостъта лжѣтъ до него не долита;
безумно го мори въздишка страховита,
а лаврово чело покрива горестъ кобна.
Тѣй бавно и нечутъ, като жарава, тлѣй
далечъ отъ роденъ край. И мълкомъ сълзи лѣй....

*) Надъ българския небосклонъ изгрѣла е нова звезда,
дошла у насъ недавна отъ старинното Скопие.
Редакцията съ удоволствие дава мѣсто на излиянията
и копнежитѣ на тоя нашъ многообещаващъ младець.

IV

Далечъ отъ роденъ край. И мълкомъ сълзи лѣй
раненъ отъ низостъта на пакостни уста,
посрѣди свѣтъ немилъ и ледна пустота,
где всѣки кжтъ е чуждъ и погледъ въ скрѣбъ тѣмнѣй.
Защо ли тѣй мълчи и лирата нѣмѣй?
Дали унесенъ той срѣдъ сѣнна самота
на миналото днесъ блѣнува радостъта,
плененъ отъ силата на древния Морфей?
Измжватъ го беди и мрѣзне въ потъ студентъ;
въ изсѣхнали очи печаль дълбока зрѣй;
въ схлменитѣ гърди стихията вилнѣй
на чувства и на ядъ. О, дълго свѣтълъ день
очаква и копнѣй съ лжчи да го огрѣй...
и тукъ, уви, навредъ въ живота зло вирѣй.

V

И тукъ, уви, навредъ въ живота зло вирѣй,
и тукъ зловещо е надвисналъ плѣтенъ мракъ,
и тукъ ридаятъ днесъ чада на бащинъ прагъ,
и тукъ душата въ калъ потѣва, леденѣй.
Замисленъ и унилъ, съ мѣстъта на Прометей,
той сѣхне въ страшна жаждъ, подъ девствения зракъ
на майската луна, като низвергнатъ магъ
отъ радости лишенъ въ тревоги силни крѣй.
Ни пламъ, ни искрица надежда въ кѣсенъ здрачъ
къмъ него не летятъ. Въ прокуда тежка мре
бездомникътъ великъ. Кжде ли той ще спре?
Или ще зърне пакъ свирѣпъ и зѣлъ палачъ
Въ страни на врагове, срѣдъ паплачъ озвѣрена?
Наново смѣло той ще трѣгне въ бранъ свещена,

VI

Наново смѣло той ще трѣгне въ бранъ свещена
тирана да срази и кървавия гнетъ,
навѣки да възпратъ сълзитѣ въ тоя свѣтъ,
разяденъ отъ лѣжа и мърсота презрѣна.
Уви, и тукъ руши коварностьта вбесена,
и тукъ сждбата сѣй страдания безчетъ,
и тукъ въ окови днесъ народа гние клетъ
и тукъ Голгота зѣй срѣдъ пламнала арена.
Докле така сломенъ вѣвъ тозъ божественъ часъ, —
притаилъ сетенъ дѣхъ, навѣянъ съ вѣчна жалъ,
той сякашъ тежъкъ сѣнь навѣки тукъ заспалъ, —
отекна чуждъ единъ, но тѣй приятенъ гласъ,
за мигъ въ душата му отъ сълзи наранена;
а волята трепти отъ ужаси сразена,

VII

А волята трепти отъ ужаси сразена
и гасне царственъ духъ въ могща мжжа грѣдъ,

подъ хиляди тегла, по-страшни и отъ смъртъ,
предъ слънчевия ликъ на славата нетлѣнна.

Тукъ, тоя сплѣтникъ старъ на горестъ неотмѣнна,
молбитѣ бурни чу на изнурена плѣтъ,
изпила младостта, вѣвъ своя трѣненъ пжтъ,
подъ пламѣка горещъ на обичѣта свещена:
„Бездомнико, недѣй да страдашъ въ тоя край,
къмъ тебе вперилъ взоръ днесъ цѣль единъ народъ,
подъ робство яростно, потѣналъ въ кървавъ потъ,
тамъ где палачъ проклетъ съ животи си играй.
Народътъ те зове и той за тебъ копнѣй, —
о, въ мжки и беди и въ страхъ свѣтътъ линѣй.

VIII

О, въ мжки и беди и въ страхъ свѣтътъ линѣй,
подъ удара суровъ на мраченъ господарь, —
очаква съсъ възторгъ да блѣсне твоя даръ,
та всѣки младъ животъ усмивка да огрѣй.

И ти ще победишъ отровата. Злодей
не ще убий у тебъ божествения жаръ,
и гордо твоя духъ надъ родния олтаръ
на братство и любовъ завета ще излѣй.
Трѣгни, о, синъ великъ, по своя тежкъ пжтъ,
възпѣй възвишений стремежъ на своя родъ,
а той, понесенъ къмъ чутония възходъ,
отново ще плени народитѣ въ свѣтътъ,
че въ тебъ е въплотенъ днесъ Гениятъ Върховенъ,
Кжде ще зърне той съсъ гордостъ ликъ вѣковенъ?

XI

Кжде ще зърне той съсъ гордостъ ликъ вѣковенъ
ако ли не вѣвъ тебъ, вѣвъ твоя духъ избранъ
за велемощна роль посрѣдъ духовна бранъ,
подъ ведре небеса, съсъ цѣлий свѣтъ лжовенъ.
Развѣй мрака зловещъ, безбреженъ и оловенъ,
отколе разпротрѣлъ край тебъ враждебенъ станъ.
Всесилно разкрили неземенъ ураганъ
заседналъ въ тебъ, далечъ отъ устрема грѣховенъ.
Сега ли трѣбва да унивашъ ти? Потѣва
срѣдъ блудство и разгулъ съ престѣпностъ Римъ
прославенъ,
а твоя клетъ народъ съсъ вопли е задавенъ.
Макаръ че мисльта за мене те разпѣва,
възвивай пламененъ, отъ орловъ гнѣвъ обзетъ,
натамъ, кждето вѣй насилие отвредъ.

X

Натамъ, кждето вѣй насилие отвредъ,
где хиляди души облива гнѣсна калъ
и стѣнятъ съсъ ужасъ глухъ, срѣдъ мжки и печаль,
на клада огнена подъ пѣкления гнетъ,
где съхнатъ, въ ядъ и злѣчъ, между стѣни отъ ледъ,
изпитани въ борби за своя идеалъ,
безброй мжже, съ душа по-твърда отъ кристалъ,
решени да умратъ за свой божественъ редъ.
Ти вѣра не губи вѣвъ своитѣ блѣнове,
въ тебъ ще разкриятъ тѣзъ немирни времена
безсмъртенъ епосъ на бунтовни имена
подела пжтя къмъ победни върхове.
Тукъ, где твори мощта на Вѣчния Поетъ
и гаснатъ клетници подъ теглила безчетъ, —

XI

И гаснатъ клетници подъ теглила безчетъ,
витае твоя духъ крилатъ и съвършенъ
и прѣска трепетъ той, съ надежда озаренъ,
надъ скрѣбнитѣ страни на тоя мраченъ свѣтъ.
Ще позволишъ ли ти, най-хубавия цвѣтъ
на блѣна божий, да повѣхне изнуренъ
подъ твоята скрѣбъ? За туй ли въ тебъ е отразенъ
на Клетия Човѣкъ всевѣчния заветъ?

Върви пѣвецо смѣлъ, въ страдания каленъ,
къмъ своя родъ великъ, когото като робъ
мори палачъ жестокъ предъ зиналия гробъ.

Крепни въ развѣта свой предъ врагъ изпепеленъ,
завета възвести, завета дългъ свѣтовенъ.
Столѣтията тукъ опѣватъ лжкъ отровенъ,

XII

Столѣтията тукъ опѣватъ лжкъ отровенъ.
убиватъ всѣка тваръ, подъ тѣзи небеса,
която, като робъ, съ премръзнали меса
трепери и мълчи предъ всѣки врагъ виновенъ.
Безсмъртието бди надъ твоя сънь чаровенъ
и чака день и нощъ да стигнешъ чудеса,
да прѣснешъ изъ свѣтътъ вѣлшебната роса
и своя даръ вплѣтишъ вѣвъ новъ кумиръ чутовенъ.
Гори и тлѣе Римъ, чотѣналъ срѣдъ позоръ!
Не чувашъ ли плача на цѣль единъ народъ?
Не виждашъ ли, че бѣсъ разкжсва твоя родъ?

Върви да зърнешъ какъ се борятъ, съ пламналъ
взоръ,
нѣщастнитѣ тѣлпи съсъ своята участь черна
и какъ безспирно въ скрѣбъ изтлѣватъ неизмѣрна.

XIII

И какъ безспирно въ скрѣбъ изтлѣватъ неизмѣрна,
вѣвъ своя край! Върви! И героично съ тѣхъ
къмъ твоя връхъ трѣгни! Стори врага на прахъ,
дигни победенъ стягъ надъ нищета чемерна!

Чрезъ тебе тозъ народъ, прозрѣлъ сѣдба невѣрна,
говори твърдо: азъ въ беди до днесъ живѣхъ
и много теглила и ужаси видѣхъ
но моята душа остава вѣчно вѣрна
на подвига свещенъ и кървитѣ проляни,
на всички синове, загинали въ борбата,
видѣли въ смъртенъ часъ лика на свободата.
Чрезъ тебъ ехти гласътъ на Вѣчнитѣ Титани,
предъ тебъ изчезва днесъ и тазъ прокуда черна; —
и творческия духъ и низостта мизерна,

XIV

И творческия духъ и низостта мизерна
ще търсятъ спомени на пламененъ приютъ
у твоята мисль. И гласътъ едва дочутъ
замлъкна мигомъ. И Беатриче въ безмѣрна
проблѣсна красота, възвишена и вѣрна.
И докато замрѣлъ той трѣпне въ трескавъ студъ,
тѣй бледъ като мъртвецъ, обзетъ отъ страшенъ
смутъ,

изчезна тя безшумъ, като мечта химерна.
Отново прероденъ, следъ тозъ кошмаренъ сънь,
пристѣпи царствено къмъ своя скжпъ заветъ,
и своя ураганъ вѣвъ сатири безчетъ
излѣ въ разкошенъ „Адъ“. А месецътъ навѣнъ
докле пленителни той бисери пилѣй, —
молитвена печаль вѣвъ стаята владѣй.

МАГИСТРАЛЬ

Молитвена печаль вѣвъ стаята владѣй;
Акорди бурни мратъ вѣвъ плахость неотмѣнна,
Гори духътъ великъ, посрѣдъ нощта смирена,
Далечъ отъ роденъ край. И мълкомъ сълзи лѣй...
И тукъ, уви, навредъ въ живота зло вирѣй.
Наново смѣло той ще трѣгне въ бранъ свещена;
А волята трепти отъ ужаси сразена; —
О, въ мжки и беди и въ страхъ свѣтътъ линѣй.
Кжде ще зърне той съсъ гордостъ ликъ вѣковенъ?
Натамъ, кждето вѣй насилие отвредъ
И гаснатъ клетници подъ теглила безчетъ.
Столѣтията тукъ опѣватъ лжкъ отровенъ;
И какъ безспирно въ скрѣбъ изтлѣватъ неизмѣрна
И творческия духъ и низостта мизерна.

Ревизия на договоритѣ и малцинствения въпросъ

Разискванията въ конгреса на съюза на дружествата за О. Н.

Международниятъ конгресъ на Съюза на дружествата за О. Н., който се състоя въ Братислава, взе много важни решения. Наши делегати на този конгресъ бѣха г. г. д-ръ Иванъ Пенаковъ и Борисъ Кусевъ. Конгресътъ се е председателствувалъ отъ видния белгийски сенаторъ и професоръ по международно право въ Брюкселъ г. Анри Роленъ. Взели сж участие 26 държави съ около 200 делегати. Между делегатитѣ имало и лица съ международна известностъ.

Конгресътъ, по докладъ на комисията за малцинствата, решилъ да се издействува отъ ОН създаването на комисия отъ специалисти при ОН, която да проучва оплакванията на различнитѣ малцинства. Тази комисия ще замѣсти досегашния Комитетъ на тримата, който гледа на работата политически. Конгресътъ, все въ връзка съ малцинствата, е решилъ още да се настоява предъ О. Н. да разпорежи за извършването на една анкета върху положението на различнитѣ малцинства въ Европа, за да се види какво е направено за малцинствата и какво трѣбва да се направи. Специална резолюция конгресътъ е взелъ, при пълно единодушие и акламации, по румъно-българския малцинственъ проблемъ. Изказва се въ резолюцията надеждата и пожелания, че отговорнитѣ правителства на дветѣ страни ще уредятъ всички висящи малцинствени въпроси въ духа на положителното малцинствено право.

Конгресътъ приелъ и резолюцията на комисията по политическитѣ и юридическитѣ въпроси. Искана се чл. 19 отъ пакта за О. Н. да стане по-ефикасенъ, за да може да се реализира мирна ревизия на договоритѣ. Конгресътъ на дружес-

твата на ОН въ Братислава не само че призналъ възможността за мирна ревизия на договоритѣ, но и решилъ да се възприеме следното: установява се, че общото събрание на О. Н. е властно да поиска анкета за положението, които се предвиждатъ отъ чл. 19, като е достатъчно обикновено мнозинство на общото събрание, за да бжде сезирано О. Н. съ този въпросъ. Конгресътъ възприема да се препоръчва на ОН, когато се касае до ревизия на договоритѣ по силата на чл. 19 отъ пакта, да не се иска единодушния вотъ на общото събрание и на Съвета, като се препоръчва това предложение да стане по начина опредѣленъ по чл. 26 отъ пакта а именно: единодушенъ вотъ въ Съвета и обикновено мнозинство въ общото събрание. Но въ единия и въ другия случай заинтересованитѣ държави да бждатъ изключени отъ гласуване. Гласували сж за резолюцията по ревизията на договоритѣ всички, съ изключение на турската делегация, която е гласувала противъ. Тя се състояла отъ седемъ души. Многочислени сж били делегациитѣ и на останалитѣ балкански държави.

Конгресътъ е решилъ да препоръчва на държавитѣ отъ Дунавския басейнъ да встъпятъ въ по-тѣсни икономически връзки на базата на преференциалнитѣ митнически тарифи. Конгресътъ сжщевременно решилъ, да бжде помоленъ европейския комитетъ да посрѣднички предъ силитѣ да се откажатъ отъ клаузата на най-облагодетелствуваната страна.

Въпроситѣ за лошото третиране на евреитѣ въ Румъния и другитѣ държави, както и за независимостта на Грузиния и Украйна сж били отложени за идния конгресъ.

Камбаната въ Кронцелево

Хубаво, китно село е Кронцелево — съ широки дворища и градини. Сгушено е въ пазвитѣ на Ниче планина. Подъ него, на североизтокъ, се открива чудна гледка къмъ живописното Мегленско поле. Помня добре, преди 40 години селянитѣ бѣха много събудени и съ високо народностно съзнание. Имаха хубава църква и училище. Но църквата имъ още си служеше съ клепало, когато по всички други села наоколо отдавна имаше камбани.

И въ Кронцелево имаше камбана, тежка повече отъ 100 оки, донесена съ голѣма мъжа чакъ отъ Солунъ. Имаше и висока камбанария. Но камбаната не бѣ окачена, защото помацитѣ въ селото, които не бѣха повече отъ 30 кжщи и бѣха по-лоши отъ сжщинскитѣ турци, не даваха.

Какви не опити бѣха направени отъ младия свещеникъ о. Димитъръ, отъ църковнитѣ настоятели и кмета! Всичко бѣнапрасно. Носиха дарове на разни бейове въ Воденъ, но тѣ не можаха да помогнатъ. Каймакаминътъ, наистина, следъ като му дадоха петъ лири подкупъ, разреши да се окачи камбаната, но турцитѣ направиха постѣпки предъ кадията, и той спрѣ изпълнението на каймакамската заповѣдъ. Най-после самъ кадията, като получи и той шестъ лири, се съгласи, но само да се окачи камбаната, а не и да се бие.

Минаха месеци, изтече година откато бѣ окачена камбаната, но въ недѣля и празнични дни въ Кронцелево пакъ продължаваха да чукатъ старото дървено клепало. Да останеше на безстрашния попъ Димитъръ, той щѣше да обяви настояща война на враговетѣ и, както бѣше високъ, снаженъ и силенъ, щѣше да строши главитѣ на всички песове-потурняци, но го въздържаха мждритѣ първенци. Размирни времена бѣха. Помацитѣ минаваха за галени деца на турското правителство, понеже го дъреха въ течение по всичко, което ставаше у българитѣ. Турски военни потери сновѣха навсѣкжде и, вмѣсто да отидатъ по планинитѣ да гонятъ комити, вилнѣха по селата. Макаръ да бѣ обидно, дето зарадъ шепотурняци (които още криеха по таванитѣ на кжщитѣ си стари икони) не могатъ да се ползуватъ отъ камбаната, умнитѣ селяни здраво разсждаваха, като казваха, че не бива зарадъ такова нѣщо да навличатъ на селото беди и непоправими пакости.

Положението си остана сжщото и когато, следъ като бѣха направени постѣпки въ Солунъ, дойде отъ валията разрешение да се бие камбаната. — „Намъ само султанътъ може да заповѣдва, — викаха помацитѣ, — и никакъвъ валия не признаваме. Кръвъ ще пролѣемъ, ала нѣма да допуснемъ предъ нашата джамия да дрѣнка гяурска камбана!“

Горкиятъ отецъ Димитъръ! Той страшно се измъчваше и просто не можеше да се побере въ кожата си. Заканяха му се и го дразнѣха не турци, а българи отстъпници, потурняци, келеси, както ги наричаше той. Ахъ, да му позволѣха селянитѣ, той самичкъ на всички щѣше да дойде доаки! „Не е ли срамно и отвратително, — казваше той, — каймакаминътъ, кадията и валията да разрешаватъ нѣщо, а тия псета да не даватъ?“

Оставаха нѣколко дни до Коледа. Отецъ Димитъръ, придруженъ отъ учителя и двама първенци,

Водень

отиде въ града да се съветва съ председателя на българската църковна община. Тамъ той се побави повече и се върна чакъ предъ самия день Коледа. Върна се много бодъръ и веселъ. И веднага разпорежи — първия день на празника всички богомолци въ църква да държатъ въ ржка запалена свѣщъ като на Великдень. Никой не знаеше защо е това. Всички подозираха, че се готви нѣщо. Помачитѣ отдавна следѣха движенията на отецъ Дими-

тра и бѣха на щрекъ. Тѣ се бояха да не е издействувалъ той разрешение отъ Цариградъ.

Настъжи самиятъ празникъ. Три часа преди да се съмне удари клепалото. Църквата и дворътъ около нея скоро се напълниха съ народъ. Буквално цѣлото село — старци, мѣже, жени и деца — бѣ се стекло. Попъ Димитъръ тържествено служеше.

При запѣване на славословието, предъ „Благословено царство“, свещеникътъ заповѣда на всички да запалятъ свѣщитѣ си. Сжщата минута се разнесе гръмливиятъ и тържественъ звънъ на камбаната. Сърцата на всички трепнаха. Църквата и дворътъ изведнажъ въ тая тъмна нощъ бѣха залѣти отъ силна свѣтлина. Попъ Димитъръ, облѣченъ въ свѣтли сърмени одежди, съ запалена свѣщъ и кръстъ въ ржката, цѣлъ сияещъ, излѣзе отъ олтара. Предъ него трѣгнаха пѣвцитѣ. А отъ предъ момчета, въ бѣли стихарчета, носѣха рипидитѣ, хоругвитѣ и запалени фенери. За една минута всички излѣзоха на свѣтналия, като че ли отъ пламнали огньове, дворъ. Пѣвцитѣ и децата пѣха славословието. Цѣлиятъ народъ имъ пригласяше и подзимаше. Камбаната непрекъснато и оглушително биеше. Отъ нейния гръмливъ звукъ цѣлото село кѣнтѣше въ нощната тишина.

Но ето, отъ разни страни веднага се зададоха сънливи, настрѣхнали като звѣрове помаци — едни съ пушки, други съ револвери, трети съ брадви и колове. Силно смутени отъ необикновената свѣтлина и фееричната нощна гледка, тѣ се събраха на тѣлпа предъ голѣмитѣ дворни врати и пратиха да повикатъ попа. Пѣнието веднага спрѣ. Камбаната продължаваше да бие. Всички богомолци изтрѣпнаха... Но смѣлиятъ попъ Димитъръ бърже трѣгна къмъ въоръженитѣ потурняци, както нѣкогашъ царъ Борисъ нощно време излѣзналъ срещу възбунтувалитѣ се боляри-езичници и сопнато ги запита — какво искатъ.

Безстрашието на попа уплаши помачитѣ. Неговиятъ грубъ тонъ — като че говорѣше не на турци, а на нѣкаква покорна рая — съвсемъ ги смути. Да е получилъ султански ферманъ? — питаха се тѣ.

— Попе, почнаха тѣ плахо да му говорятъ, забрани да биятъ камбаната. Защото това е бунтъ противъ царщината. Ще отговаряшъ съ главата си!

Попъ Димитъръ веднага схвана смущението имъ и люто се нахвърли:

— Кой, азъ ли ще отговарямъ съ главата си, бе хайрѣси? Не другъ нѣкой, а вие правите бунтъ противъ царщината, понеже не ни давате да правимъ молитва за царя. Знайте, едепѣси, че когато въ църква кажемъ „Благословено царство“, ние се молимъ да му е благословена царщината, и тогава

камбаната трѣбва да бие, за да се разиграят сърдцата ни. Вие пъкъ не ни давате да се молимъ за султана, нашия баща, и за царщината му. Фесатчий, вие сте противъ султана! Всички като кучета ще ви вържат и ще ви изпратят сургюнъ въ Стамбулъ.

Като говорѣше това, попъ Димитъръ приличаше на разяренъ лъвъ. При страшнитъ му думи: „фесатчий, като кучета ще ви вържат и изпратят сургюнъ“ — помацитъ съвсемъ преbledнѣха. Разбраха, че свещеникътъ е така дързъкъ, защото е добилъ куветъ отъ Стамбулъ, отъ султанска нѣкаква заповѣдь. „Всичко може да стори тоя дели попъ — си казваха тѣ. — А да прѣчимъ на гяуритѣ да се молятъ за царщината, ще рече сами да отиваме противъ тая царщина. Не, не бива... Сургюнъ ни чака...“

И полека-лека, единъ по единъ, тѣ всички се

изтеглиха въ тъмнитѣ улици на турската махала.

Тогава пѣвцитѣ подзеха наново прекжснатото славословие. Камбаната взе още по-силно и по-тържествено да бие. И всички, съ запалени свѣщи и свѣтнали отъ радостъ лица, както следъ „Христосъ възкресе“ на Великденъ, се върнаха въ църква.

Попъ Димитъръ, сияещъ като победителъ влѣзе въ олтара и застана предъ светия престолъ. Когато той дълбокотрогнать отъ що-току станалото чудо, въодушевно произнесе възгласа „Благословено царство“, отъ очитѣ му потокоха едри сълзи — сълзи отъ умиление и отъ чувство на безкрайна благодарностъ къмъ родилия се Божественъ Младенецъ, Който му даде сила да одържи блѣскава победа въ тази отдавна водена страшна борба.

И отъ тогава никой вече не попречи на кронцелци да биятъ камбаната.

Хр. Поповъ.

Гевгелийско въ освободителното движение

До войводитѣ Аргиръ Манасиевъ и Сава Михайловъ, още на 27 юний отъ Ц.К. на В.М.О.Р.О., чрезъ Гевгелийското околийско ржководно тѣло бѣ съобщено, че на 6 юлий ще се дига възстанието, но изрично имъ бѣ заповѣдано да чакатъ втора заповѣдь. На 5 юлий отъ Ц.К. бѣ съобщено по отдѣлно пакъ на двамата, че възстанието ще се дига на 20 юлий. Околийското ржководно тѣло получи и окржжното отъ главния щабъ на възстанието, подписано отъ председателя на сѣщия Дамянъ Груевъ, който по това време бѣше въ Битолско.

Понеже въ околията нѣмаше достатъчно бойни материяли, немислимо бѣше да се дига масово възстание. Такива не могло да се доставятъ въ достатъчно количество по много причини. Една отъ главнитѣ причини бѣ тая, че следъ атентата въ Солунъ не можеше вече да се доставляватъ пушки отъ Гърция, както това се вършеше до преди атентата.

Това положение го знаеше още отъ по-рано околийското ржководно тѣло, защото нелегалнитѣ бѣха му съобщили точно какво е положението.

Самитѣ войводи Аргиръ и Савата знайки по-добре отъ всички други какво е положението въ околията имъ, бѣха взели окончателно решение въ нашия край при липса на бойни материяли, да не се ангажира населението за голѣма акция, а самитѣ тѣ да извършатъ нѣколко атентата по ж.-п. линия и треневѣт и да дадатъ нѣколко сражения съ аскера, за да не могатъ да прашатъ войски въ Битолско, кждѣто ще се дига масово възстание.

По това време въ цѣлия Гевгелийски районъ нелегалнитѣ разполагаха съ около 90—100 пушки и съ ограничено количество патрони и бомби, така че немислимо бѣше да се мисли за дигане масово възстание.

Както Аргиръ така и Савата на време направиха по отдѣлно писмени доклади за това до Ц. К. въ Солунъ.

Следъ като бѣха въоржжени забѣгналитѣ следъ атентата отъ Солунъ момчета и тия отъ Гевгели, на разположение имъ оставаха още много малко пушки, които пазеха да ги дадатъ на такива, които ще забѣгватъ въ последствие.

Датата 20 Юлий приближаваше. Започнаха се действията и въ нашия край. Обединенитѣ чети на

Аргиръ Манасиевъ и Сава Михайловъ на 28 Юлий презъ нощта дигнаха на въздуха ж. п. мостъ до Гевгели (между Гевгели и с. Мързенци), дългъ повече отъ 20 метра и релситѣ на голѣмо разстояние около моста.

Следъ това Аргиръ и Савата решиха да дигнатъ въ въздуха голѣмия ж. п. мостъ на р. Вардаръ при Демиръ-капия, но преди да сторятъ това, бидоха открити при Тиквешка Клисура на 24. VIII. и дадоха първото генерално сражение, което трая до смръкване. Въ това сражение паднаха убити: Тошо Ивановъ отъ гр. Вратца, Петъръ Яраджиевъ отъ с. Баялци, Миланъ Балджиевъ, Христо Дѣльовъ Митренцевъ отъ Гевгели, Митко Савовъ и Пандо Маркудовъ отъ Мачуково, а ранени Тодоръ Чочковъ отъ Сермеженъ и Димитъръ Г. Диневъ отъ Гевгелий.

На 9 Септемврий с. г. Аргиръ наказа съ смъртъ Исинъ бей въ с. Бериславци, Гевгелиско, единъ нечутъ по своитѣ злодѣяния мжгленски бегъ.

На 20 Септемврия с. г. една отъ десеткитѣ на Аргировата чета подъ началството на десетара Дѣльо Калжчевъ отъ с. Богданци, предадени отъ Брайковския субаша Али Пехливанъ отъ с. Казън-довали, Дойранско, бѣ открита въ с. Балинци. Въ сражението паднаха убити: Дино Андоновъ Инджечевъ отъ с. Богданци, Киро Стойковъ и братъ му Стоянъ Стойковъ отъ с. Чугунци, Кукушко, Иванъ Купенски отъ с. Купа, Гевгелийско и куриера Кръстю Манчевъ отъ с. Балинци.

Второто генерално сражение Аргиръ, Савата и Иванчо Карасулски дадоха на 25 септемврий при с. Ошани, Гевгелийско. Въ това сражение жертви не дадоха, но аскеръ падна доста.

Къмъ срѣдата на м. октомврий Савата съ четата му съ електрически експлозивъ подпали задния вагонъ на трена идящъ отъ Скопие за Солунъ.

Въ края на м. октомврий получихме нареждане отъ Ц. К. да се прекратятъ неприятелскитѣ действия.

(Извлечение отъ запискитѣ ми).

Ил. К. Докторовъ

Въ служба на отечеството

Въ зародишъ бѣ ВМРО. Малцина бѣха по-светенитѣ, а още по-малко бѣха тѣзи, които се броеха въ нейнитѣ редове. — Но, знайно е, отъ децата мъчно се скрива, каквото и да е.

Между ученицитѣ отъ Битолската гимназия си пробиваше вече пѣтъ освободителната акция.

Безъ знанието на учители и родители, тия невръстни палавци бѣха образували вече своитѣ крѣжоци.

Следъ свършването на 3 и 4 класове въ Битоля, ученицитѣ се прѣскаха по разнитѣ гимназии — болшинството въ Солунската, други въ Одринската и Цариградъ, трети въ Сѣресъ и Скопие, но не малко и въ гимназиитѣ на свободна България.

Завършили V и VI класъ, върни на своя девизъ — „да служатъ на Родината“, тия млади сили постѣпваха групово въ Военното училище въ София, — не съ цель за бѣдеща кариера, а да бѣдатъ по-полезни съ своитѣ специални познания на ВМРО.

Тѣ сѣ не единъ, не двама, а съ десетки. И бродиха редъ години изъ Македонската земя. Много отъ тия свидни чеда на Македония загинаха геройски по родни чукари — нищо... мѣстата имъ обаче, не оставаха праздни, а веднага биваха запълвани.

Редуваха се на полето на честта, мрѣха, за да завещаятъ на иднитѣ поколѣния какъ трѣбва да се пази родна свещена земя.

Единъ отъ тия бродници изъ Македонската земя е седналия горе подпоручикъ Хр. Танушевъ, роденъ, откѣрменъ и прекаралъ детинството си въ легендарното Крушово.

Презъ 1902 г. той взема участие въ Горно-Джумайското възстание, а презъ 1903 год. ние го виждаме на чело на своята чета въ редъ сражения изъ легендарния Пиринъ, едно отъ които е на 1 май на „Сухия връхъ“. Тамъ съ шепа четници задържа напора на турцитѣ презъ цѣлия день и,

Четата на подпоручикъ Танушевъ Хр. презъ 1903 г.

И... ето, тия левентъ момци, премѣнени единъ день въ красивата офицерска носия, която ги радва — тѣ жадуваха за нея, не за друго, а за да добиятъ военни познания, тѣй необходими за въ служба на родината.

Дали обѣтъ въ двора на църквата „Св. Недѣля“ въ Битоля — всички презъ 1901 год. напускатъ редоветѣ на българската войска, за да отидатъ и служатъ въ доброволческата войска на Македония.

макаръ и раненъ. командва четата си до вечерта, и я изтегля презъ нощта безъ загуби.

Все около сѣщото мѣсто аскерътъ е обградилъ поета-революционеръ П. К. Яворовъ въ село Голешово. Движещитѣ се чети за конгреса въ с. Ловча дочуватъ първитѣ пушки и всички по съвета на Х. Т. се насочватъ въ подкрепа на застрашенитѣ.

Съ усиленъ ходъ, малко преди мрѣкване, четитѣ пристигатъ и безъ губене на време откриватъ огънь по аскера, който бѣ обградилъ вече селото.

Обржчът е скъсанъ, блокадата е разколебана, явяват се пукнатини, изъ които обсаденитъ се промъкватъ, и целта е постигната — Яворовъ съ другаритъ си спасенъ. Дава се заповѣдъ и подъ прикритието на нощта четитъ отстъпватъ, безъ да дадатъ нито една жертва при 23 души турски войници убити и нѣколко десетки ранени.

Заелъ своето мѣсто въ редоветъ на войската и достигналъ до чинъ ротенъ командиръ, презъ Балканската война ние виждаме Хр. Танушевъ въ първитъ редове на веригитъ въ боя при Люле Бургазъ — да окуражава момчетата.

Макаръ и раненъ, съ пречупено рамо, но съ твърдъ, несломимъ духъ той не напуска мѣстото си, защото положението е тежко, боятъ се колебае и счита своето присѣствие за необходимо и твърдо, стои, докато волята на вѣковния врагъ е сломена и той е обрънатъ въ паническо бѣгство.

Следъ една година — презъ 19 5 г. — ние виждаме сжщия герой на чело на една дружина отъ Макед. дивизия въ полка на легендарния войско-

водецъ Бор. Дранговъ да слиза къмъ свещената макед. рѣка Вардаръ.

Французитъ твърдо отстояватъ заетитъ върхове, но тѣ сж на чужда за тѣхъ земя, а свещена за нашитъ юнаци и затова напорътъ е голѣмъ, страшенъ — боятъ е въ разгара си. Дружинниятъ командиръ раненъ, но трѣбва да се търпи, докато съпротивата се сломи . . . Но ето, следъ половинъ часть той повторно е раненъ, тоя пътъ вече много тежко — въ гърдитъ, но отстъпва ли той, храбриятъ, калениятъ въ бой герой? Не. Той търпи, всичко понася.

Съпротивата е сломена, врагътъ е въ бѣгство, а самъ той, тежко ранениятъ дружиненъ к-ръ, събира последни сили да върви съ войницитъ си, за да ги поздрави на *брѣга на Вардара*.

Ето единъ отъ ония невръстни момци, които, като ученици отъ долнитъ класове на Битолската гимназия се бѣха заклели въ двора на църквата „Св. Недѣля“ да посветятъ своя животъ въ служба на отечеството.

Гърцитъ за освободителнитъ борби на макед. българи.

Бихме очаквали, че поне сега, когато сме се доста отдалечили отъ усилнитъ години на борби и възстания на македонското население, ще може по трезво да се изследватъ подбудитъ и се преценятъ последицитъ на водените борби. За голѣма жалостъ обаче, и сега нашитъ южни съседи продължаватъ да даватъ мѣсто на своя фанатизъмъ и шовинизъмъ и то не въ площадни афиши, а въ научни и настолни книги. Притежаваме, вече, въ нашитъ библиотеки новата грѣцка енциклопедия и можемъ да проследимъ какъ гърцитъ преценяватъ освободителната борба на македонскитъ българи. Като предаваме тази преценка, разбира се, ние ще направимъ, доколкото ни е възможно, свои забележки, но и ще отнимемъ ония тѣхни твърдения, които не заслужаватъ нашитъ забележки. Нима нужно ли е да доказваме, че въ Македония, която днесъ се намира въ предѣлитъ на грѣцката държава, има българи, и че тия българи отпочнаха борба за свои народностни правдини още тогава, когато тѣхнитъ братя въ днесъ свободното царство сподѣляха сжщата политическа и вѣрска участъ? Ще изнесемъ отъ грѣцката преценка и ония известия, които могатъ да послужатъ като фактически материалъ на бждещия историкъ.

На занимаващия ни въпросъ е отдѣлено обширно мѣсто подъ насловъ „Македонски борби и македонски комитетъ“. Споредъ автора отъ 1860 г. въ Македония се засилила българската пропаганда, която взела сериозни размѣри следъ учредяването на Екзархията и по-късно следъ Санъ-Стефанския договоръ. „За успѣването обаче на тѣхнитъ намѣрения (българскитъ б. м.), казва авторътъ, бѣше нужно побългаряването на Македония, но българитъ, като не можеха да постигнатъ това по миренъ начинъ, започнаха да организирватъ изкуствени възстания и да прилагатъ програма за изтрѣбяване на всички грѣкомакедонци, които противостояха на тѣхнитъ (българскитъ б. м.) планове“. Възстанието отъ 1895 г. обърнало сериозно внимание на грѣцката държава, която, като схванала опасността за Македония, организираа въоръжена борба срещу българитъ. Тука авторътъ не ясно се изразява, защо Македония е била въ опас-

ност. Никога отъ мѣстното население на Македония не сж били организирани противобългарски действия. Напротивъ, освобождението на България зарадва цѣлото македонско население. Познава ли авторътъ благодарствения адресъ подписанъ и отъ българи отъ всички македонски градове и изпратенъ до Царя освободителъ Александъръ I? Имаше нѣщо застрашено въ Македония, и това бѣха само грѣцкитъ планове.

По-нататкъ авторътъ продължава, че въ България били организирани чети и изпращани въ Македония подъ предлогъ на възстание срещу Турция, а въ сжщностъ, за да удавятъ всѣка грѣцка идея въ Македония. Защо тогава турскитъ войски имъ прѣчеха? Но ще продължимъ. Когато вече българитъ помислили, че значително е побългарена страната, организирани въ 1903 г. лѣжевъзстание, за да предизвикатъ намѣсата на Великитъ сили. Тука вече авторътъ сякашъ забравя, че и той принадлежи на една нация съ своя история и славни борби. Можемъ ли и ние да наречемъ лѣжливи тѣхнитъ възстания въ Месолунгионъ и победитъ имъ при Наварино? Илинденъ на 1903 г. бѣ организирано народно възстание съ свои цели и огромни жертви. Но ние ще оставимъ авторътъ самъ да се обвини.

Следъ това възстание, станало ясно, че Македония е застрашена и поради това станало нужда да се взематъ по-сериозни мѣрки. Още на 1902 г. чрезъ митрополита Германосъ Каравангелисъ и Иоанисъ Драгумисъ въ костурско се явили две чети съ капитанъ Вангели и Кота. Въ сжщностъ, последниятъ намъ е познатъ ренегатъ и разбойникъ (вижъ Хр. Силяновъ — Освобод. борби т. I стр. 166) и само по себе си се вижда каква е грѣцката борба шомъ си служи съ люде като Коте.

Официално грѣцката държава обърнала внимание върху Македония въ 1904 г., когато отъ българската граница до Бистрица всѣка грѣцка идея била почти изгаснала. Какъ тогава така лесно се запалватъ и изгасватъ вашитъ идеи, господинъ авторе? И какъ едно лѣжевъзстание създаде такива тревоги на грѣцката държава? „Успоредно съ борбата въ Македония, продължава, въ Атина се

основа комитетът подъ председателството на директора на в. „Ембросъ“ Д. Калапотакисъ съ целъ да се запази елинизмътъ въ з. Македония“. Съ тая целъ били основани чети въ Гърция и изпращани въ Македония. Тука право се казва, че четитъ сж образувани въ Гърция, защото отъ самата Македония едва ли ще се намѣри други. Коте. Начело на такава чета застаналъ Павлосъ Меласъ, убитъ отъ турцитъ на 1904 г. при с. Статица въ Корещата. Павлосъ Меласъ въ сжщностъ е убитъ по една хитростъ, скроена отъ жителитъ на Статица (вижъ П. Доревъ, Костурско, въ Макед. революция. 1937 г. стр. 21). Това сигурно е известно на автора, но, за да потвърди, че турцитъ преследвали гръцкитъ чети, той съ мьстъ пише противъ убийцитъ. Защо тогава, покъсно вие възнаграждахте своитъ убийци съ ор-

дени? Въпрѣки твърдението на автора, че трѣбвало да се води борба и срещу турцитъ, едва ли ще се намѣри нѣкой, освенъ гъркъ, да имъ върва. Притежаваме официални документи, отъ които се вижда, че турскитъ войски и власти сътрудничатъ на гръцката пропаганда и чети (вижъ цитираната книга док. № 25 и № 28).

Въ заключение авторътъ казва, че въ 1912 г. гръцкитъ войски намѣрили въ Македония до Мелникъ, до Охридъ и Прилепъ едно силно гръцко съзнание.

Така Гърция всагда своитъ „мегали идеи“ всрѣдъ подрастващитъ си поколения и всрѣдъ онѣзи, които не се познаватъ съ по-новата история на балканскитъ народи.

Кирилъ Младеновъ

Какъ се основа, уреди и унищожи Битолското сиропиталище (Изъ споменитъ на Захария Шумлянска*)

Илинденското възстание завърши катастрофално за българското население отъ Битолския вилаетъ. Презъ време на сраженията паднаха убити не само много отъ възстаницитъ, но и много жени и деца, които бѣха принудени да се криятъ по горитъ, охранявани отъ въоръженитъ възстаници. Възстаналото население понесе и извънредно голѣми материални загуби. Събраниятъ отъ околнитъ турски мохаджарски села башибозукъ, който идѣше не толкова да се сражава съ възтѣаницитъ, колкото да плякосва и унищожава, опожари отъ основно много български села.

Когато възстанието бѣше вече потушено, населението отъ опожаренитъ села се прибра по градоветъ и изъ запазенитъ български села. То бѣше, обаче, изложено на голѣми страдания и мизерия. Зимата вече приближаваше, а населението не разполагаше нито съ достатъчно храни, нито пъкъ съ достатъчно облѣкло и завивки за презимуване. И кой знае какъ би могло то да прекара зимата, ако не бѣха се получили съ време помощи въ пари и топли дрехи отъ разни страни на Македония, Европа и Америка. Тѣзи помощи се получаваха обикновено чрезъ съответнитъ консули, но се раздаваха на населението отъ Битолския Митрополитъ Григорий и неговитъ подведомствени органи, архиерейски намѣстници.

Трогнатъ отъ онова, що бѣше чулъ за страданията на населението, Негово Високо Преосвещенство пожела лично да обиколи пострадалитъ области и раздавайки получаванитъ отъ блгороднитъ чужденци помощи, самъ да види съ собственитъ си очи положението на паството си.

Той споходи почти всички опустошени села въ Димиръ-Хисарско, Ресенско, Кичевско, Охридско, Преспанско, Леринско, и Костурско. На всѣкжде неговото появяване всрѣдъ покрусеното и изпаднало въ униние население се почувствува като „балсамъ на рана“. Тоя неговъ подвигъ сполучи да парира изцѣло домогванията на гръцкитъ владии, които следъ катастрофалното възстание бѣха се нахвърлили като „вълци на мърша“, да накаратъ населението да се откаже отъ св. Екзархия.

Неговото триумфално шествие по всички тия български селища, посрещанъ и изпращанъ съ сълзи отъ умиление, има грамаденъ успѣхъ всрѣдъ населението, следъ претърпената покруса отъ въз-

станието. Ето истински народенъ пастиръ, който не пожали себе си за своето паство! Хвала му! Светиятъ образъ нека служи за примѣръ и подражание отъ всички български Архипастири. Въпрѣки всички несгоди, мъжки и лишения по стрѣмни и балкански мѣста и изпитанитъ горчиви неприятности въ самия градъ Костуръ отъ гръцкия владика *Каравангелосъ* и неговитъ разбойнически шайки и организиранитъ дивотии, дѣдо Григория успѣшно завърши мисията си и подиръ 2—3 месечно скитане се завърна благополучно въ Битоля, обаче, съ разстроено здраве.

И се завърна покъртенъ и потресенъ отъ онова, което бѣше видѣлъ съ собственитъ си очи. Споредъ неговитъ думи трѣбваше да се изминатъ много години, за да могатъ да се възстановятъ всички опустошения и разрушения причинени презъ време на възстанието. Отъ всичко най-много бѣше го трогнало, обаче, тежкото положение на многобройнитъ кржгли сираци на избититъ презъ време на възстанието българи, всички заслужили войводи, четници, учители и свещеници, загинали въ неравната борба съ своитъ вѣковни подтисници.

За тѣзи деца дѣдо Григорий е ималъ горещото желание да направи нѣщо. И много пжти е разговарялъ заради тѣхъ съ българския търговски консулъ въ Битоля—тогава Господинъ Живко Добревъ, който бѣше самъ македонецъ — отъ Драмскитъ българскисела. Двамата сждошли до решение да се уреди въ Битоля сиропиталище, въ което да се прибератъ всичкитъ кржгли сираци отъ възстанието и тука да се отгледатъ, изучатъ и възпитатъ.

Негово Високопреосвещенство нѣма възможностъ самъ да се заеме съ реализирането на своята инициатива. Наскоро следъ завръщането си отъ обиколката се разболѣ тежко и не можа вече да се привдигне. Не умре, обаче съ него и инициативата му. Тя бѣше останала въ здрави и сигурни ржце. Господинъ Добревъ не само не забрави и не изоставя тази благородна инициатива, но положи грижи и усърдие, последната да бжде реализирана. Къмъ това го подтикваше и обстоятелството, че до него отъ много села и градове се отправяха молби отъ близки сродници или приятели на избититъ да направи нѣщо заради сирацитъ на пожертвувалитъ се заради народнитъ идеали родители.

*) Починала на 18. XI. 1937 г.

При една приятелска среща към края на 1905 г., господинът Добрев ми заговори за положението на сираците, за разговорите си с покойния митрополит и за решението им да се основа сиропиталище във Битоля. „Г-жа Шумлянка“, каза ми той, след като ми обясни всичко подробно — „като жена на австрийски поданик, и като една от най-интелигентните и енергични битолски гражданки. Вие сте най-подходяща да се заемете с основаването и организирането на сиропиталището, и вярвам, че ако се заемете, ще постигнете резултати, повече от очакваните“.

Не беше така лесно, човък да се реши на каквато и да било обществена работа във турция когато и да било. Но след възстанито Турците бяха станали много подозрителни, нетолерантни. Цял подвиг беше да се заеме човък с такава работа. Но той ме насърчи и ми обеща, че ако се заема с тази работа, той сам ще ми бъде във пълна поддръжка и ще ми оказва съдействието си навсякъде, където ми стане нужда — както пред българското гражданство, така и пред официалната турска власт.

Предложението на г-н Добрева ме постави във много трудно положение. Имах всичкото желание да работя за облекчаване съдбата на тези бедни сирачета, но се страхувах, че ще се срещнат големи препятствия от страна на турската власт, и че самото българско население, опасявайки се за положението си, не ще се притече в помощ на тези, които ще се нагърбят с основаването и ръководството на сиропиталището. Но нямаше какво да се прави. Когато помислех за тези нещастни деца, струваше ми се, че нямам право на избор и, че трябва да направя всичко възможно от своя страна, за да облекча положението им. Чувствах се морално задължена повече от всяка друга битолчанка да сторя това и се реших да започна, като най-напред опитам почвата и сондирам някои от по-видните граждани и граждани на Битоля.

Най-напред заговорих на видния и уважаван от всички битолчани, гражданинът Николаки Робев. Той не само че одобри намеренията ми, но се зарадва твърде много и помоли дъщеря си Василка да ми помага във моето начинание. Посетих след това и други първенци, които добре посрещнаха начинанието. Още от самото начало в помощ ми се притекоха, освен Василка Робева и гражданките Ракарова — жена на българския военен аташе във Битоля — Дорева, Ольолчева, Мирчева, Пенджеркова, Мария Дяконичата, Мирчева Виктория, Донка Янишлиева, Екатерина Кецакова, Донка Маджарова и много други. Особено живо участие във делото взе г-н Мирчев, секретар на Битолската-Българска Митрополия.

След като по този начин бяха посветени достатъчно хора, трябваше вече да се пристъпи към реализирането на начинанието. Свикахме общоградско събрание, и след моята сказка, одобри се начинанието и единодушно се реши да се основа културно благотворително д-во. Приетъ беше устава на дружеството, както беше изработен от г-н Живко Добрев, който после, когато отиде във Лондон, го преведе на английски и събра там помощ от 25 английски лири. Д-вото беше наречено „Утѣха“ и имаше за почетен председател г. Живко Добрев и настоятелство: председателка

— пиещата тези редове, подпредседателка г-жа Ракарова, касиерка Хольолчева и членове — съвѣтници: Василка Робева, Екатерина Дорева, Олимпия Пенджеркова, Мария Дяконичата, Мирчева, Янашлиева, Кецакова, Попова, Свѣтцова, Цунева и Църна Мара.

За да не събудим подозренията на турската власт още от самото начало, рѣшихме първоначално да открием трапезария, въ която да даваме безплатни обѣди на всички бѣдни деца от града и кварталитѣ. За помѣщение на трапезарията рѣшихме да поискаме голѣмата стая при черквата „св. Богородица“, и да пустнемъ въ града подписка за волни пожертвувания.

Негово Високопреосвещенство Митрополитъ Авксентий, който замѣсти починалия дѣдо Григорий, ни прие радушно, изслуша ни внимателно, благослови инициативата ни и ни отпусна исканата стая.

По съветитѣ на г-н Добревъ започнахме подписката от валията *Азимъ бей*. Искане да имаме неговото съгласие и подписа му, за да не бѣдемъ обезпокоявани отъ полицейскитѣ органи. Прие ни съ обичайната на турцитѣ вежливост и любезност, похвали ни, че имаме желание да помагаме на беднитѣ и сирацитѣ, а когато му поднесохме тетрадка съ молба той прѣвъ да пожертвува за беднитѣ, записа *петъ турски лири* и се подписа саморъчно.

Понеже бѣ невъзможно една комисия да обиколи цялия градъ, пуснахме въ всѣки кварталъ по една подкомисия. Азъ водѣхъ главната комисия, която посети най-напредъ г. Добрева, дѣдо Авксентия, които записаха по 10 лири. Въ своитѣ обиколки комисииѣ посещаваха и инородцитѣ въ дюкянитѣ имъ, които сжщо жертвуваха за беднитѣ. Най-голѣма подкрепа, обаче, получихме отъ еснафитѣ, на брой 26, които имаха образцова уредба и винаги се отзоваваха на нашитѣ покани, проникнати отъ дълбоки и чисти национални чувства.

Въ началото на 1906 г. трапезарията вече бѣ уредена и даваше редовно обѣди на беднитѣ ученици, а по-късно замислихме за уредбата и на сиропиталището, къмъ което ни подтикваше и г-н Добревъ, който получаваше непрекъснато писма и заявления отъ разни краища на вилаета, съ които го молѣха да издействува да бѣдатъ приети въ сиропиталището крѣгли сираци. Настоятелството, обаче, се видѣ въ голѣмо затруднение. Онова що бѣхме събрали при първата подписка, бѣше съвсемъ недостатъчно да се уреди сиропиталище съ 40 легла, както бѣхме решили. Недостатъчно бѣше и помѣщението, въ което се помѣщаваха трапезарията. Трябваше да се намѣрятъ още сръдства, било въ пари, било въ натура, а сжщо така и помѣщение за квартира на сирацитѣ.

Дѣдо Авксентия ни отпусна къщата въ двора на черквата св. Богородица, състояща се отъ 4—5 стаи, и ни похвали за положението отъ насъ трудъ и безкористие. Даде ни сжщо така и препорѣка до еснафитѣ — да положимъ максимумъ усилия и пожертвувателност, за да може да се изгради започнатото дѣло. Еснафитѣ ни даваха на низки цени, а по нѣкога и съвсемъ безплатно необходимитѣ продукти и материали, които, азъ сама, придружена отъ по-възрастнитѣ деца, отивахъ да искамъ по два пъти седмично. Отивахъ при касапитѣ, при рибаритѣ, бахчаванджитѣ и ги измолвахъ да ни да-

ват съестни продукти. Кондураджиитъ ни правѣха на ниски цени обуѣа. Папулжииъ ни кърпѣха съ по-еѣтини цени обуѣата. Д-ръ Ангелаки Робевъ лѣкуваше деѣтата ни безплатно, а цероветъ ги получаваше на ниски цени отъ аптекаритъ „Франговъ Кръсте и Филиповъ“. Еврейнтъ Камхи даде ни може би до 10 хиляди лева. Отпусна: *платове, американи, одеала*. Въобще евреитъ се показаха пожертвувателни. Беднитъ помагаша съ работа — шиѣха на сираѣитъ, кърпѣха ги. Понеже не можехме да плащаме на персоналъ, всички членки на настоятелството по редъ дежурѣха. Азъ обикаляхъ почти всѣки денъ и изоставихъ и кжѣа и деѣа, предадохъ се изцѣло на сиропиталището. Отъ денъ на денъ сираѣи пристигаха голи, боси, болни. Трѣбваше да се грижимъ за всичко. Такова бѣше положението — трѣбваше да се работи. Сжѣе-временно нагледвахме и затворницитъ — помагаше имъ съ пари и дрѣхи. Турскитъ затвори бѣха препълнени съ бѣлгари, бити, изтезавани, болни.

Беднитъ деѣа какъ сами тичаха и мръзнѣха презъ студентитъ дни да пренасятъ на грѣбъ по цѣли торби съ продукти!

Новината за основаването на трапезарията и сиропиталището много скоро се разпространи и въ най-затѣтенитъ краища на Битолския вилаетъ. Отъ всички страни започнаха да донасятъ сираѣи за настаняване въ сиропиталището. Войводата Чаулевъ доведе отъ Охридско 8 кржгли сираѣета. Отъ Костурско Цвѣтко войвода доведе 9 сираѣи. Отъ Крушево доведоха тритъ сираѣи на войводата Пито Гулевъ и 5 други. Доведоха ни деѣа и отъ Кичево и отъ Прилѣпско, а по-кжсно и отъ други мѣста. Така се събраха 46 деѣа. Но на поканитъ, отправени до провинѣята за помощъ, почти не се отзоваха. Нѣкои пѣкъ се задоволиха само съ благопожелания. Почувствувахме се притиснати до стѣната. Почетницятъ председателъ на дружеството г. Живко Добревъ ни посѣветва да предприемемъ една обиколка изъ градоветъ Прилѣпъ, Леринъ, Струга, Охридъ, Рѣсенъ, Кичево и всички по-голѣми селища въ вилаетъ, за да освѣтимъ хората съ задачитъ на дружеството смѣтайки, че другъ изходъ отъ това положение не може да се намѣри и вѣрвайки, че тази обиколка ще ни донесе необходимото, за да продължимъ залочнатото вече дѣло.

За по-голѣма сигурностъ г-нъ Добревъ ни посѣветва да се снабдимъ съ позволително отъ главния управителъ на вилаетитъ *Хилми паша*, при когото се явихъ самата азъ — той познаваше мжжаме, който бѣше му подарилъ нѣколко препарирани птици. За да мога по-лесно да стигна до него, Господинъ Добревъ ми даде препорѣка до единъ отъ секретаритъ му — бѣлгарина Тодоръ Шишмановъ.

Хилми паша ме посрещна добре, спомни си добре за мжжаме и стана по-внимателенъ къмъ мене. Следъ като му обяснихъ целъта на моето посещение, той ме похвали, че се грижимъ заради бѣднитъ и заповѣда да ми се издаде исканото отъ мене позволително. Обѣща ми сжѣо така да подарѣ държавно мѣсто за постройка на сиропиталище. За съжаление той не можа да изпѣлни даденото обѣщание, понеже много скоро бѣ премѣстенъ въ Цариградъ. Но позволениято получихъ.

„Никоя отъ госпожитъ не се наемаше да пжтува въ тѣзи страшни времена, когато, ако нѣкой излѣзеше отъ кжѣи, не се знаеше дали ще се

върне живъ. Дветъ съ *г-жа Ракарова*, съ голѣмъ рискъ за живота ни въ 1 студентъ дѣжеовентъ ноемврийски денъ въ 1906 г., единъ часъ преди да съмне, трѣгнахме отъ Битоля за Охридъ, облѣчени въ мушамѣ съ каскети на глава и вуали на лицето. Станахме неузнаваеми. Дѣждътъ валѣше. Сгушени подъ мушамитъ мълчехме. Стигнахме Ресенъ. Файтонътъ се отби въ едно турско ханѣе. Закусихме. Пристигнаха двама турски офиѣери, изгледаха ни зачудено и си заминаха. Единиятъ отъ тѣхъ каза: „театрини“. Потеглихме. Дѣждътъ продължаваше да вали. Докато изкачвахме нагоре, дѣждътъ спрѣ. Балканътъ бѣше свежъ, но пустъ и страшенъ — като че ли и птички не смѣха да прехвъркватъ изъ него. Изкачихме се на върха. Среѣнахме 4 коли съ фуражъ, нѣколко турски войници и двама артилерийски офиѣери. Понахлупихме каскетитъ си. Тѣ ни погледнаха, позасмѣха се и ни поздравиха. „Bonjour Mesdammes“: и тоя пжтъ облѣклото ниспаса.

„Приближихме селото Коселъ. Цѣлата околностъ миришеше на сѣра. Наближаваше Охридъ. Предъ насъ е грамадното охридско езеро и Охридъ съ старитъ паметници и стари кжѣи съ тѣсни улиѣи и каменни стени, останали отъ времето на царъ Самуила, които напомняха на г-жа Ракарова В. Търново, нейниятъ роденъ край. Спрѣхме въ кжѣата на Анастасъ Симончевъ, мой роднина. Отпочинахме си малко и отидохме при владиката Н. Праосвещенство Методи, сега покойникъ, който ни прие много добре и ни спрѣ на вечеря. Даде ни 20 наположена. На другия денъ съ негова благословия трѣгнахме изъ по-състоятелнитъ граждани. Охридчани се отзоваха отлично. Всичко се изпрати чрезъ дѣдо Методи въ Битолската Митрополия.

„Следъ два дни трѣгнахме обратно за Ресенъ — Битоля. Изкачвайки се къмъ Балкана, чухме да свири трѣба. Стори ни се, че това е трѣбата на II-ро пришествие. Уплашени помислихме, че горе има сражение и трѣбваше да спремъ. На горе страшно, а и назадъ неможехме да се върнемъ и съ свитѣ сърдѣа чакахме страшната сѣдба. Наближи цѣлъ табуръ аскеръ, по срѣдата конъ съ дисаги. Това била турската поща — следъ тѣхъ 5 файтона съ пжтници. Всички ни гледаха и се чудѣха кжде сме били. Очудвахме се и ние съ нашия куражъ — да пжтуваме въ такива опасни времена, сами две жени съ такъвъ рискъ на живота!

Въ Ресенъ не бѣхме добре посрещнати.

„Въ Битоля заварихъ детето си болно. Викахме лѣкари, консулиумъ, цѣрове и щомъ детето се поправи, трѣгнахме за Прилѣпъ. Празникъ е. — Пречиста — Въведение Богородично — 21. XI., 4. XII. Въ общото събрание обяснихъ целъта на идването ми — създаване сиропиталище за деѣтата на заслужили герои. Събрахме 9 напалеона и много вещи. Бр. Иванъ и Христо Бомболови подариха 2 голѣми топа бозовъ шаекъ. Всичко се изпрати въ Митроп. въ Битоля.

„Продължихме за Крушево. Тукъ пжтъ е по-опасенъ отъ тоя за Охридъ. Сега ми нахмѣ привечеръ — точно когато се правѣха обиски — търсѣха Блаже войвода. Почивахме 2 деня, докато минатъ обискитъ.

„Никоя не можемъ да забравимъ гостоприемството на Крушовчани. Просѣлзяхме се отъ умиление, когато гледахме какъ женитъ изкарваха отъ сандѣцитъ си ризи, гаѣи, чорапи, кърпи, веленѣа, платна, покривки, завивки и ни ги подаряваха за нашитъ сираѣи.

„Събрахме 2 голѣми денки и 11 напалеона.

И, следъ като описва завръщането имъ въ Битоля, пълно съ опасностъ—цѣлиятъ градъ обиколень съ кордонъ войници и обискиратъ всички пѣтници, и тѣ носятъ и 2 революционни писма Г-жа Ш. завършва своитѣ пѣтни бележки така:

„Ние бѣхме щастливи, защото страховетѣ и мжитѣ ни бѣха възнаградени. Облѣклото и обувкитѣ на децата бѣха осигурени за зимата. Купихме имъ и фесчета и турцитѣ, като ги виждаха въ строй, имъ казваха: „Авджи табуръ“.

И само преданъ отъ душа и отъ сърдце човѣкъ къмъ дадено дѣло, може да постигне резултати, които трогватъ и възбуждатъ чувства на умиление, чувства на дълбока почитъ и възторгъ.

„Наскоро следъ пристигането ни въ Битоля започнаха да пристигатъ и помощитѣ, които бѣха събрани въ посетенитѣ отъ насъ градове. Освенъ пари получаваха се и цѣли денкове съ топли дрехи и завивки, а сѣщо така и човали съ съестни продукти. Разкошътъ на сиропиталището отъ день на день се увеличаваха, а искахме да съберемъ пари, за да можемъ да построимъ собствена сграда на мѣстото, което бѣше ни подарилъ Охридския Митрополитъ Методий, ето защо при едно ново събрание дирѣхме все нови и нови източници. Въ празнични дни пуснахме въ черквата специаленъ дискусъ за сирацитѣ, съ който азъ сама обикаляхъ; поднасяхме при всички удобни случаи — кръщавки, годявки, сватби, имени дни и голѣми празници — честитки и поздравления; при погребения и задушници отивахме съ по-голѣмитѣ сираци и събирахме цѣли торби съ просфори, погачи и други нѣща, които женитѣ по старъ обичай подаряваха. Купихме и две плетачни машини, съ които работѣха по възрастнитѣ момичета отъ сиропиталището.

Както въ време на обиколката си и при този случай попадахме на неприятности, но не се отчайвахме.

Понеже източникитѣ на нашитѣ срѣдства отъ месецъ на месецъ се все по-вече изтощаваха, ние постепенно дойдохме до решението да се присъединимъ къмъ Софийското Македонско дружество, на което председателка тогава бѣше г-жа Ек. Ризова — Петкова, родомъ отъ Битоля.

Избранитѣ делегатки обаче не можаха да отидатъ въ София, понеже турската власть категорично отказа да имъ даде разрѣшение за пѣтуване. Отгава отправихме писмо до г-жа Петкова, въ което ѝ обяснихме всичко подробно, изказвайки възражата си, че тя като битолчанка ще направи всичко възможно, за да бѣде полезна на начинанието ни и да ни подкрепи да построимъ и осигуримъ издръжката на сиропиталището.

Г-жа Петкова веднага се е заела съ работа и успѣ да направи за малко време твърде много. Най-напредъ тя е посетила г-нъ Министра Такева, който я изслушалъ внимателно и е обѣщалъ веднага да отпусне 10000 лв. помощъ, които да изпрати направо чрезъ българския консулъ.

Настоятелството на Соф. д-во продължително е обмислило нашето предложение и е решило, че преди всичко трѣбва да се оформи нашето членуване. За тази целъ д-вото е решило да изпрати въ Битоля две делегатки — г-жа Каравелова и г-жа Петкова. Но първата по независящи отъ самата

нея причини е изгубила възможностъ да дойде, затова въ града ни къмъ края на м. юний 1908 год. пристигна само г-жа Петкова, която бѣ радушно посрѣщната не само отъ настоятелството на дружеството ни, но и отъ цѣлото българско гражданство въ Битоля.

Първата грижа на г-жа Ризова — Петкова, бѣше да разгледа сиропиталището и да проучи нуждитѣ му. Следъ това, придружена отъ мене, посети последователно българския търговски консулъ г-нъ Недковъ, руския г-нъ Петраевъ и английския. Последнитѣ двама тя помоли да се интересуватъ за насъ и да ни покровителствуватъ предъ турската власть, което тѣ обѣщаха да правятъ винаги съ радостъ и удоволствие.

Свикахме настоятелството на дружеството и въ нейно присѣствие се занимахме съ нашето членуване въ Софийското дружество, което бѣ оформено съ протоколно рѣшение и размѣна на писма между дветѣ д-ва. А когато се получи съобщение отъ София, че обѣщаната отъ министръ. Такава сума е била преведена чрезъ Солунския български консулъ, на мене и г-жа Петкова бѣ възложено да отидемъ въ Солунъ, за да получимъ сумата и да купимъ необходимото за нуждитѣ на сиропиталището покъщнина.

Дали по случайно съвпадение или пъкъ по игра на Провидението намъ се падна да пѣтуваме до Солунъ съ сѣщия обкиченъ съ цвѣтя и турски знамена влакъ, съ който пѣтуваха героитѣ на младотурската революция бееветѣ Енверъ и Ниази, които отиваха въ Солунъ да прокламиратъ революцията, и още презъ първата вечеръ на пристигането да бждемъ свидѣтели на церемонията, съ която се обявя хуртиета и на тържествата и веселбитѣ, които я последваха и които продължаваха нѣколко дни.

Придружени отъ комиссионера Ляпчевъ ние обиколихме по-голѣмитѣ магазини и отъ магазина Ороздибакъ купихме за сиропиталището кровати, юргани, дюшеци, чаршафи и разни други, за които редовно се отчетохме предъ консулството, преди да си заминемъ за Битоля.

Следъ възвръщането си въ София г-жа Петкова не престана да се интересува и работи за сиропиталището, нуждитѣ на което тя вече добре познаваше. Още когато бѣше въ Битоля тя използва пѣтнитѣ цари, които Софийското д-во бѣше ѝ отпустнало за отиване и връщане, за да купи единъ сребренъ коланъ и сребърно огледало, специална и много оригинална изработка на битолскитѣ майстори. Когато се завърна въ София, поставени въ специална кутия, изработена отъ Морозовъ, тѣзи предмети били поднесени отъ цѣлото дружество на Нейно Величество Царица Еленора, съ молба да позволи битолското сиропиталище да носи името княгния Надежда и да бѣде покровителствувано отъ Нейно Величество. Царицата се живо заинтересувала и дала съгласието си.

За да може Софийското д-во да ни окаже по-ефикасна подкрепа, презъ зимата устрои специаленъ концертъ, на който е присѣствувала и Нейно Величество. На царицата презъ този концертъ е билъ поднесенъ художествено изработенъ Смилевски македонски костюмъ, а приходитѣ отъ него бѣха изцѣло употребени за нуждитѣ на Битолското сиропиталище. Съ тѣхъ бѣха купени единъ топъл платъ за ушиване пелерини на

сираци и два топа български шакъ за горни дрехи на сжити.

Следъ заминаването на г-жа Петкова и ние не оставахме съ кръстосани ръце и полагаме неимоверни усилия да увеличимъ постъпленията въ касата. Освенъ използванитъ до сега сръдства и начини използвахме сега и даването на вечеринки и забави, приходитъ на които се използваха за нуждитъ на сиропиталището. За да можемъ да намеримъ отъ друга страна разходитъ си, презъ лѣтнитъ мѣсеци изнасяхме сираци по манастиритъ. Две години поредъ ги водѣхъ азъ сама въ Кичевския манастиръ, където имъ се отпускаше безплатно храна и квартира.

Месецитъ, които прекарахъ съ сирачетата по манастиритъ криятъ въ себе си много мили за мене спомени. Но тѣ бѣха най-тежкитъ отъ цѣлата ми дѣятелност за сиропиталището. Трѣбваше сама да се грижа за чистотата на тѣзи немирници. Трѣбваше да карамъ по-възрастнитъ сами да си миятъ главитъ предъ моитъ очи, а по-малкитъ, които не можахъ сами да сторятъ това, трѣбваше азъ самата да измивамъ и преобличамъ. Презъ цѣлия день не можахъ да се спра отъ работа, а презъ нощта трѣбваше да ставамъ по нѣколко пѣти, за да провѣрявамъ да не би нѣкои да сж се ризкрили и да простинатъ.

Работитъ на сиропиталището отъ месецъ на месецъ все по-вече и по-вече влизаха въ редъ. Скоро броя на сираци порастна до толкова, че трѣбваше да оставимъ черковната къща и да се премѣстимъ въ къщата на Калешко, а по-късно въ тая на Ризова. Презъ 1910 година въ сиропиталището имаше вече 110 сираци, а фонда за постройка на собствено здание бѣше надхвърлилъ почтената сума 400 лири турски. Разчитахме, че скоро вече ще можемъ да започнемъ постройката.

За голѣмо мое съжаление, обаче, азъ нѣмахъ щастието да довърша цѣлото начинание и остана въ Битоля до построяването на сиропиталището и осигуряване на издръжката му. Гърцитъ отъ вилаета бѣха разбрали, че мжжъ ми има връзки съ хората на комитета и направиха това достояние на турската власть, която ни зеповѣда да напустнемъ Битоля. Напраздно останаха всичкитъ ни опити да се задържимъ. Не помогнаха нито протеститъ на руския консулъ, нито заплашванията на австрийския: турцитъ разполагаха съ факти и останаха до края категорични.

Не ми оставаше нищо друго освенъ да се погрижа дѣлото и следъ моето заминаване да остане въ сигурни ръце. Като моя замѣстница — председателка — оставихъ Фания Зурграфова. За касиерка бѣ избрана Ольолчева. На господинъ Недкова, тогавашния български консулъ въ Битоля, придружена отъ цѣлото настоятелство предадохъ 500 лири турски съ молба да ги запази и да не допусне тѣ да бждатъ употребени за нищо друго, освенъ за постройката на сиропиталището. Той още преди заминаване ги внесе въ Банкъ де Салоникъ и ми представи влоговата книжка.

Напуцахъ родния си градъ не за първи пѣтъ въ живота си. Никога, обаче, не бѣхъ изпитала такава мъжа, каквато изпитахъ сега, следъ като вече се убедихъ, че нищо не ще да може да ни помогне да се отмѣни изселването ни. Мжчно ми бѣше за започнатото дѣло на сиропиталището, за което не знаехъ какъ ще се развие и какъвъ край

ще вземе следъ моето заминаване. Но най-мжчно ми бѣше, че ще се раздѣля отъ моитъ бедни сирачета, съ които времето и изпитанията ме бѣха свързали така дълбоко. Струваше ми се, че оставамъ тука не тѣзи чужди деца, събрани отъ талкова краища, но като че ли напушамъ мои собствени деца. Така ми бѣха станали мили вече.

Тѣзи дни още сж живи въ паметта ми, като че ли съмъ ги преживѣла преди седмица, а не преди тридесетъ години. И струва ми се, че тѣ никога нѣма да се заличатъ отъ паметта ми, особено сценитъ, които се разыграха на гарата, въ деня на заминаването ни. Бѣха се струпали на гарата маса хора отъ града и кварталитъ, за да ни изпратятъ. Бѣха тука и децата отъ сиропиталището. Фотографираха ме заобиколена отъ сирачетата. А когато снимката бѣше вече готова, тѣзи малки нещастни деца идѣха едно по едно да ми кажатъ сбогомъ и да ми цѣлунатъ ръка. Нѣкои отъ тѣхъ, следъ като се сбогуваха вече, се отдрѣпваха въ страни и плачеха. Тѣхния плачъ зарази и самата мене. Съзитъ ми блигнаха и азъ не можахъ да ги спра дълго време следъ заминаването на влака, при потеглюването на който плача бѣше заразилъ вече не само мене и всички сирачета, но и голѣма частъ отъ възрастнитъ, които бѣха дошли да ни изпратятъ.

И въ Солунъ за онѣзи, които искаха да се занимаватъ съ обществени работи, имаше съ какво да се заематъ. И тука азъ не останахъ равнодушна къмъ общонароднитъ работи и бѣхъ твърде много погълната отъ тѣхъ. Но съ битолското сиропиталище бѣхъ се свързала твърде много, бѣхъ му пожертвувала много трудъ и спокойствие, за да престана да се интересувамъ за него. Отъ Солунъ поддържахъ непрекъсната кореспонденция, която ме държеше въ течение на работитъ. Благодарение на това азъ бѣхъ осведомена за развитието на сиропиталището до самото му разтуряне.

Следъ моето заминаване къмъ настоятелството билъ учреденъ комитетъ отъ мжже, който да се грижи заедно съ цѣлото настоятелство на дружеството за добрия ходъ на работитъ въ сиропиталището. За членове на комитета били избрани презъ първата година Д-ръ Ангелаки Робевъ, директора на битолската гимназия Таневъ и Нуне Педжерковъ. Броятъ на сираци бѣ достигналъ до 130.

Наскоро следъ моето заминаване въ Битоля дойде за втори пѣтъ като делегатка на Софийското д-во г-жа Петкова, тоя пѣтъ придружена отъ г-жа полковникъ Янкова. Цѣлта на посещението имъ бѣше да инспектиратъ дружественото настоятелство и сиропиталището и да препоръчатъ мѣркитъ, които трѣбва да се взематъ, за да може то и занаятъ да прогресираща и разцвѣтѣва.

Презъ време на това си посещение г-жа Петкова е завила вече нѣкои сираци завършили прогимназия. За тѣхъ тя е препоръчала да бждатъ настанявани въ София на занаяти. Наскоро следъ нейното заминаване били изпратени две отъ по-възрастнитъ момичета, които тя съ съдействието на Софийското дружество настанила, едното да се учи за плетачка, а другото по ръкодѣлие. И дветѣ, когато свършили, получили подарѣкъ отъ д-вото по една машина и днесъ още сж живи и здрави. На втората година били изпратени осемъ момчета, свършили прогимназия, които г-жа Петкова настанила въ Садово, Шуменъ и други мѣста, а малко

преди войната сж били изпратени и тритѣ деца на войводата Пито Гулевъ — момичето за настаняване въ Ал. болница, кждето почина отъ туберкулоза, а момчетата за учение.

Работитѣ на сиропиталището отъ година на година разцвѣтяваха. Въ Битоля вече възнамѣряваха наскоро да започнатъ постройката на собствено здание. Всичко това ме изпълваше съ голѣма радостъ. Всѣки новъ успѣхъ на сиропиталището ме караше да се радвамъ като дете.

Особено много ме радваше обстоятелството, че за питомцитѣ отъ сиропиталището се откриваше пътъ къмъ София и възможностъ да получатъ образование или занаятъ и да влѣзатъ въ живота напълно подготвени. И какъ можехъ да не се радвамъ, като виждахъ, че дѣлото за което бѣхъ дала толкова трудъ и жертви, обещавахе да даде изобилни плодове.

Моята радостъ, обаче не продължава за дълго време. Две години следъ излизането ми отъ Битоля се обяви Балканската война, която донесе толкова голѣми нещастия на всички българи, изобщо, а особено на българитѣ отъ предѣлитѣ на бившата турска империя, като заедно съ тѣхъ не бѣ пощадено и сиропиталището. Сирацитѣ били

разпрѣснати като пилци изъ селата на околията и вилъята, а покщнината на сиропиталището разграбена, опустошена и изпочупена.

Следъ разпилѣването на сирацитѣ, настоятелството, виждайки, че день по день инвентара на сиропиталището се намалява и похабява, взема решение да ликвидира съ него. Събрани били и складирани завивкитѣ и покривкитѣ на сиропиталището, за да се запазятъ за по-добри дни. Всички останали оцѣли отъ разграбването вещи били разпродадени на публиченъ трѣгъ, а добитата сума внесена въ касата на Софийското дружество. Надеждитѣ на битолчани да настѣпятъ по-добри дни, обаче, не се оправдаха. Събитията, които последваха Балканската война, хвърлиха Битоля и почти цѣла Македония въ ново робство и не позволиха на битолскитѣ българи да възстановятъ дружеството и издържаното отъ него сиропиталище. Поради стеклитѣ се обстоятелства, нашето добро начинание, което толкова много обещавахе, не можа да дойде до своя край и да даде онѣзи резултати, които всички очакваха отъ него — възпитание и житейска подготовка на бѣднитѣ деца, чиито родители бѣха дали живота си за свободата на Македония.

Кольо Рашайковъ Вишенски

Роденъ презъ 1867 год. въ с. Вишени—Костурско — бѣ единъ отъ първитѣ доблестни работници въ своя край. Отдалъ се всецѣло на освобод. дѣло, той взимаше участие въ всички акции на организацията като нелегаленъ и организаторъ. Той служи предано и доблестно до края на своя животъ — 4 авг. 1902 год. На 3 авг. с. г. вечерята е трѣбвало да влѣзе въ село Вишени по организационна работа единъ отъ районнитѣ организатори — Лазаръ Московъ — придружаванъ отъ Кольо. При влизанieto въ селото тѣ сж били забелѣзани отъ аскера, който е охранявалъ бирника. Още сжщата нощъ е било пратено известие въ Костуръ, Леринъ и Хрупища за подкрепление и сутринята селото е било блокирано отъ около 3000 души войници и башибозукъ. При опита на войската да влѣзе въ кжщата, въ която сж били Кольо и Лазаръ, падна убитъ стопанина ѝ— Типо, тоже добъръ и преданъ работникъ на дѣлото и сражението се почнало. Люта и кървава бѣ борбата между двамата герои и

живи, двамата герои решаватъ да си пробиятъ пжтъ между аскера и прѣвъ Кольо, почти съ изгорѣла дѣсна ржка, се хвърля срѣщу войската, но пада убитъ. Лазаръ, раненъ въ колѣното, захвапа дулото на маузеровия си револверъ и се самоубива. Така завършиха живота си двамата свидни синове на Македония.

На мѣсната чета, която посети селото следъ нѣколко дни бѣ предадено долното писмо — извлечение, написано на едно парче бакалска книга отъ Лазаръ, слѣдъ почване сражението: „Ако умремъ, ето какво ще знаете: умираме не отъ предателство, а Кольо видѣ едно заптие на прозореца. Ви завещаваме голѣма предпазливостъ. По възможностъ четата да стои вънъ, когато времето помага. Типо е убитъ отъ турцитѣ, за дѣто не отваряше вратата. Запишете въ вестницитѣ, че не ни е жалъ, че умираме отъ куршумъ, но ядъ ни е, че не постигнахме, недовършихме целта — да освободимъ отечеството. Нека нашитѣ другари по идея да достигнатъ това отечествено завещание. Знайте другари, че съ насъ нищо не се губи. Куражъ, не бойте се, ще се тури край на всичко и ще блесне свободата, равенството и братството. Куражъ, куражъ и пакъ куражъ. Мнозина се убиватъ по *харамилъкъ*, мнозина умиратъ отъ трѣска, отъ всевъзможни болести; но ние всички другари по идея трѣбва да умремъ въ бой съ народния тиранинъ. Сбогомъ, Македонию! Сбогомъ другари и роднини! Да живѣе революцията, свободата, равенството и братството. Долу тиранията, долу робството, долу Турция! Ние умираме, но стига ни тая награда, да каже нѣвга народа!

Умре сиромаша за правда
За правда и за народа:

Лазаръ Московъ
Кольо Рашайковъ

Кольо Рашайковъ
Вишенски

многобройната сганъ. На поканитѣ отъ страна на войската да се предадатъ, двамата отговаряха съ чести вистрели, и сражението продължи цѣлъ день. Като видѣ войската, че не ще може да се справи по тоя начинъ съ тѣхъ, подпали квартала, и въ пламъцитѣ изгорѣха 8 кжщи, а бидоха убити трима мжже и една жена. За да не изгорятъ

Войвода Марко Лазаровъ

Отъ с. Косача Радомирско

Отъ основаването на революционната организация въ Прилепъ и околията втора нелегална чета бѣ четата на Марко Лазаровъ, бившъ подофицеръ отъ българската армия.

Преди неговата чета функционираше четата *Мирче Ацевъ* отъ с. Орѳовецъ, Прилепско. Неговата чета бѣ терористическа; тя извърши редъ убийства на видни злодеи турци съ целъ да сплаши мохамеданитѣ и да подигне духа на 5 вѣковния робъ.

Четата на Марко Лазаровъ се сформира въ Прилепско презъ 1901 год. и захвана да организира селата въ околията.

Марко Лазаровъ

Марко съ своята тактика можѣ да въведе добра дисциплина въ четата, която стана образцова.

Всички четници го уважавха и покорно слушаха. Марко имаше доста благозвучена речъ, та съ охота бѣ слушанъ, когато говорѣше предъ селянитѣ.

Четата отъ 7—8 души се увеличаваше презъ лѣтото, когато се изпращаха отъ градското ржководно тѣло учителитѣ отъ градскитѣ училища, да се обучаватъ известно време—презъ ваканцията.

Въ Прилепско Марко Лазаровъ остави добри спомени както между селянитѣ, така и между интелигенцията, защото, като организираше населението, извършваше ежедневни обучения съ пушка.

Въ четата на Марко постоянни четници бѣха: Даме Поповъ отъ с. Долнени, Коста отъ с. Брѣзово—Демиръ-хисарско и Стоянъ отъ с. Орле, Битол-

ско, а временни; Алекси Бочварчето отъ Прилепъ, Димко Гърдановъ отъ Прилепъ, а за вербуване четници: Илия Биолчевъ, Миланъ Янчулевъ, Йорданъ Станковъ и други...

† Тодоръ Шикалевъ

Роденъ е въ с. Мало-Църско (Битолско). Още отъ малкъ заедно съ баща си сѣ работили, като хлѣбари, въ с. Търново до Битоля. Тамъ бѣше

Тодоръ Шикалевъ

научилъ съвършено да говори добре цинцарски. Още преди възстанието и въ самото възстание е билъ на разположение и съ голѣми заслуги въ разузнавателната служба на Битолския [сколийски] комитетъ. Когато следъ възстанието се почна борбата съ гъркоманитѣ, той-бѣ най-потрѣбенъ и най-полезенъ на комитета. Презъ 1906 година взе участие въ убийството на единъ грѣцки голѣмецъ Чома по пжтя отъ Битоля за Магарево, поради което бѣ арестуванъ и осъденъ. Въ затвора се е държалъ извънредно добре и презъ хуриета биде освободенъ, а следъ това замина за Америка.

По характеръ бѣ буенъ, припренъ, бързъ, но затова и работливъ. Въ Америка му се усмихна щастието и спечели известна сума, но не-мирния му духъ не го остави за по-дълго време спокоенъ тамъ, а щомъ е подушилъ, че ще има война, още лѣтото на 1912 година идва въ България, и съ опълчението изпълни своя дългъ. Презъ союзническата войнѣ той се записа въ четитѣ за Битолско и биде зачисленъ въ прилепската чета. Съ М. Гюрлуковъ

взе дѣйно участие въ Тиквешкитѣ сражения при дѣдо Бойо на р. Черна, Моравско. Съ Цинцарския езикъ бѣ много полезенъ за четата, защото по всички планини намираха се овчари цинцари, предъ които той се представяше като тѣхенъ сънародникъ. Но когато се свърши съюзническата война и се подписа Букурешкия миръ, азъ извикахъ всички чети отъ Битолско, за да излеземъ къмъ Албания. Минавайки съ всички другари границата при върхъ Кръстецъ, Тодоръ бѣ най-полезния, защото тамъ сж всички овчари цинцари-музекъари. Тодоръ не бѣ между страхливитѣ, — противно му бѣ да го оставаме последенъ, а всѣкога искаше да върви все напредъ. Следъ свършването на голѣмата война Тодоръ пакъ замина за Америка и два пѣти

се връща въ България съ желание да намѣри другари или паспортъ да се върне пакъ въ Битоля, но не можа да осъществи тоя си блѣнъ. Преди 6 месеци за трети пѣтъ Тодоръ се намираше въ София и въ една септемврийска нощъ 1 IX по улица Царъ Борисъ срѣща го файтонъ и мотоциклетъ и за да се запази отъ колелетата на единия попада подъ колелетата на другия. Отнесенъ бѣ у дома при неговия синъ, дето лежалъ 2 седмици, а отъ тамъ въ болницата — кждето почина. Така на 29 IX завърши немирния и буенъ Тодоръ земнитѣ си дни. Той остави синъ и внуци, които обѣщаватъ да вървятъ по неговия родолюбивъ пѣтъ.

Миръ на праха му.

М. Матовъ

Българска история въ нашитѣ и чуждитѣ училища

Въ читанката за III отдѣление нашъ Никола Райновъ дава на българскитѣ деца едно много скопосно разказче, какъ българскитѣ ангелъ поискалъ отъ Бога да изпрати за българския народъ мъдри мъже, да обяснятъ народу християнската вѣра на български езикъ.

„И тогава“, казва се по-нататъкъ, „Божиятъ духъ слѣзе надъ двамата братя — *българи отъ Солунъ: Кирилъ и Методи*. Тѣ стѣкмиха славянската азбука и преведоха на своя роденъ езикъ църковнитѣ книги“... (Д-ръ В. А. Мановъ, читанка за 3-то отдѣление, стр. 116).

Тѣй че десетгодишни и по-малки наши българчета отъ българскитѣ основни училища се учатъ, че *солунскитѣ братя Кирилъ и Методи сж чистокръвни българи*.

Въ учебника по „Обща история“ (Histoire générale) отъ E. Segond, professeur honoraire de

philosophie, който е претърпѣлъ вече 9 (деветъ) издания и който се изучава отъ български деца въ всички мъжки и девически френски пансиони и колежи, въ глава 39, стр. 338, дето се говори за славянитѣ (Les slaves), дословно се казва: „Презъ VIII-то столѣтие славянитѣ се слобиха съ християнски мисионери (проповѣдници). Двама грѣцки калугери, светитѣ Кирилъ и Методи, бѣха тѣхнитѣ апостоли (862 — 885“. (Dès le VIII-e siècle, les slaves avaient reçu des missionnaires chrétiens. Deux prêtres grecs, les saints Cyrille et Méthode, furent leurs apôtres). Сжщото се повтаря и въ глава 46, стр. 346, дето се подчертава, че *Кирилъ и Методи били грѣци*. „Deux missionnaires grecs, saint Cyrille et saint Méthode, furent, comme on l'a vu, les apôtres des Slaves de Moravie“ (863). Това само за сведение на ония, които иматъ грижата за възпитанието на нашитѣ деца.

Д. Цвѣтковъ

Положението

Последнитѣ дни сж отъ 1937 год. и тѣ не могатъ да предадатъ на дошлата вече на прага 1938 година нѣщо утѣшително, както за Европа изобщо, тѣй и за пострадалитѣ отъ последнитѣ войни частно и, особено — за дълготърпеливо очакващитѣ подобрене на положението си народности малцинства, подхвърлени отъ Парижкитѣ договори за миръ на една тежка, главно въ национално отношение, участь.

Преди войнитѣ обикновено европейски бѣха въпроситѣ, които занимаваха общественото мнение, днесъ тия въпроси сж вече свѣтовни. Ако до войнитѣ имаше рани тукъ-тамъ по Европа, днесъ не само Европа, а цѣлиятъ свѣтъ е обхванатъ отъ огнени поражения и толкова по трудно е тѣ да бждатъ лѣкувани.

Още съ привършването на голѣмата война се предвиждаше, че тая война оставя единъ свѣтъ, състоящъ се не отъ затворени въ себе си сжествуващи и развиващи се почти независимо едни отъ други национално-държавни единици, или групи отъ единици, а — отъ народи, отъ държави, поставени въ голѣма зависимостъ едни отъ други. Войната остави единъ свѣтъ въ развалини, за възстановяването за устройването на който не бѣха достатъчни, не можеха да бждатъ достатъчни отдѣлнитѣ грижи на отдѣлни народи, а се изискваше задружностъ общо на всички народи.

Така именно можа да се осъществи, като една палещая нужда на времето, като една действителна, практическа необходимостъ международниятъ институтъ нареченъ „Общество на Народитѣ“.

Обществото на Народитѣ, прочее, се създаде, за да се справи, или поне да подготви условията за едно справяне съ международно вече поставенитѣ отъ войната и изискващи международно разрешение въпроси. Въ това отношение това Общество на Народитѣ бѣ по сжщество една стѣпка напредъ въ развитието на човѣчеството.

Но, ако като институтъ то отбеляза единъ мораленъ напредъкъ — на дѣло, на практика, когато се дойде да се работи въ него, то — при безспорнитѣ му заслуги въ единични, не много важни отъ международно гледище, случаи — показа, че не е годно като инструментъ за уреждане на разбърканото положение, създадено вследствие на голѣмата война.

И то съвсемъ не поради дефекти въ основнитѣ му идейни положения, а поради това, че действащитѣ политически фактори въ разни страни, дори и следъ ужаситѣ на войната и следъ явната нужда отъ нови методи, вдѣхновяващи се отъ чувство за повече човѣщина, за международно уреждане на свѣта, не можаха да направятъ ни крачка напредъ въ своето развитие и си останаха при старитѣ си позиции, отдето наистина не би могло да се направи нѣщо за международно уреждане, но отъ дето могатъ сравнително най-добре да се защищаватъ частнитѣ народни интереси.

Така, въ единъ действително много повече отъ когато и да било взаимозависимъ свѣтъ, налагащъ международна солидарностъ, вмѣсто да се затвърди и възтържествува началото на взаимоподкрепа, взаимопомощъ и взаимно сътрудничество, остана въ сила стариятъ унизяващъ човѣка и народитѣ принципъ: „Човѣкъ за човѣка е вълкъ“.

При това положение кой народъ би се решилъ да бжде кротката овца? Нѣщо повече, кой народъ не би се грижилъ да точи жбитѣ си и да ги приготви за разкъсване предъ страха, че други могатъ да го разкъсатъ. Въ единъ свѣтъ отъ вълци, кому можешъ да се облѣгнешъ, въ часъ на опасностъ, за подкрепа? Разбира се, главно на жбитѣ си.

Ето затова отъ година и нѣщо всички въ свѣта трескаво се въоръжаватъ, въоръжаватъ се до жби, понеже въ случай на свада ще трѣбва да разчитатъ само на себе си.

Но, като е така, какво става с Обществото на Народитѣ? Или то още една жизнена институция? И, ако не е достигнала онзи моментъ отъ своето развитие, когато сѣ право би могла да каже за себе си, че е сръдоточие и главна пружина за мирното и миролюбиво уреждане и напавляване на цѣлия международенъ животъ, не е ли, все пакъ, запазила минимумъ вѣра, че тя ще издържи на тежкитѣ кризи, на които е подхвърлена въ последно време и ще бѣде пакъ, и сѣ време още по-яка, котва на надеждитѣ на народитѣ за едно общо уреждане по спогодливъ, миренъ начинъ на международнитѣ въпроси и недеразумения?

Изглежда мѣчно би могло да се твърди, че Обществото на народитѣ има все още достатъчно жизнени сили, които биха го запазили здраво и жизнеспособно следъ удариѣ, които му се нанесоха въ последнитѣ години и съвсемъ въ последно време.

По идейната си основа Обществото на Народитѣ, за да бѣде то на висотата си на задачитѣ, които му се опредѣлиха отъ времето следъ войната, трѣбва да обхваща всички цивилизувани страни въ свѣта, на тоя свѣтъ, въ който тия страни живѣятъ въ една, ставаща все по-голяма взаимозависимостъ въ всѣко отношение. Въмѣсто това, днесъ не участвуватъ въ него голѣмитѣ, сѣ свѣтовно влияние държави: Съединенитѣ Американски Щати — още отъ началото стоящи на страна отъ О. Н., Германия и Япония, оттеглили се отъ него и Италия, която тържествено заяви въ първитѣ дни на тоя м. декемврий, че напуска Обществото на народитѣ. Отъ голѣмитѣ държави, които играятъ еднакво първостепенна роля въ свѣтовнитѣ работи, каквато играятъ стоящитѣ вънъ отъ Обществото на народитѣ държави, въ това общество оставатъ само Англия, Франция и Съветска Русия. Но като се има предвидъ, че Съветска Русия е държава, която, въпреки участието и въ О. Н., е държана дори отъ страна на днешнитѣ и политически приятели подъ известна карантина, ще имаме въ О. Н. само две, отъ тѣхъ нереченитѣ велики сили срещу чегри такива сили, стоящи вънъ отъ О. Н.

Излизането и на Италия отъ женевиинstitutъ прави отъ него едно учреждение сѣ крайно съмнителна вече практическа стойностъ. Наистина, Италия отъ две години на дѣло бѣ почти скъсала сѣ него и г. Мусолини не се колебае публично да се гаври сѣ О. Н. като институтъ, поелъ сериозни международни задачи, но, все пакъ, официално Италия не го бѣ напуснала, нейни официални представители продължаваха да сътрудничатъ, по-вече или по-малко, въ нѣкои отъ многото функции на Обществото на Народитѣ. Сѣ, последното си решение Италия не изненада свѣта, който знаеше за нейното само формално участие въ О. Н., но нанесе още единъ, много голѣмъ, ударъ върху престижа му и върху надеждитѣ всрѣдъ и безъ това разколебанитѣ обществени сръди въ свѣта за едно съзвизване, съживяване и засилване на тоя самъ по себе си цененъ институтъ. Ударѣтъ, нанесенъ му отъ Италия, е толкова по тежъкъ, като се има предъ видъ, че той е нанесенъ въ едно крайно критическо време, когато едва поддръжаната, признавана почти отъ всички за неудобна и лоша сграда на мира, се пропуква и раздрусва отъ по-вече отъ една година насамъ отъ снаряжитѣ и бомбитѣ въ Етиопия, въ Испания и въ Далечния изтокъ.

А тия пропуквания и трѣсци на снаряди и бомби се предизвикаха и ставатъ отъ страни, които сѣ вънъ отъ О. Н. Отъ страни невѣрващи въ ползата отъ метода на всеобщо уреждане на международнитѣ въпроси; отъ страни, които иматъ вече едно вътрешно държавно устройство, което имъ позволява да взематъ бърже решения и бърже да ги изпълняватъ и най-после — отъ страни, които сѣ решили сами да си взематъ и направятъ това, което имъ е нужно, безъ да искатъ и чакатъ одобрения и позволения отъ когото и да било. Сѣ други думи отъ страни — вълци, които искатъ да стане врата имъ дебелъ, та сами да вършатъ работата. И си я вършатъ сѣ все по-вече увеличаваща се енергия, като виждатъ, че тоя начинъ на действие днесъ е резултатенъ.

Така, предъ лицето на едно крайно разклатено Общество на народитѣ и на обръканитѣ въ теории и политически формули страни, държави все още на началата, легнали въ основитѣ на О. Н. се образува отъ доскоршната ось Римъ — Берлинъ единъ дълъгъ трижълникъ сѣ жглови точки: Римъ — Токио — Берлинъ, свързанъ и стегнатъ чрезъ една обща противокмунистическа спогодба, която дага на тритѣ държави отъ тоя трижълникъ: Италия, Германия и Япония добъръ предлогъ да действуватъ независимо отъ каквито и да сѣ съображения, за колективностъ при уреждане на въпроситѣ отъ международенъ характеръ, оправдавайки се

сѣ това, че е немислимо уреждането на тия въпроси при участието на Съветска Русия, която идентифициратъ сѣ комунистическата партия, за която пъкъ се знае, че желае не международно уреждане, а международно разбъркване.

Ето, значи, какъ днеска, при по-голямата нужда отъ всеобщо уреждане на станалитѣ още по-международни въпроси, вмѣсто да се засили О. Н. и да се сплоти свѣтовното обществено мнение около такова едно уреждане, къмъ разрешението на голѣми отъ международно значение въпроси се пристѣпва поединично отъ тая или оная държава и сѣ това свѣтътъ дохожда въ едно положение още по-лошо отъ онова преди 1915 година, тѣхъ като тогава въпроситѣ не бѣха отъ тѣхъ широко международно естество и силитѣ бѣха групирани въ съюзи, свързани сѣ договори, които се защитаха по-вече отколкото сега, както и най-дребнитѣ на гледъ въпросъ има голѣми международни отражения; кагато държавитѣ сѣ свили всѣка въ черупката си и не сѣ така свързани сѣ договори на голѣми блокове, както по-рано, а и ако съществуватъ нѣкакви договори, никой не може сѣ сигурностъ да се ослана на тѣхъ. Да погледнемъ само на последното пѣтуване на френския министъръ на външнитѣ работи г. Делбосъ въ Полша, Югославия и Чехославия, авия, кждето отиде да заздравява връзкитѣ между държавитѣ отъ Малкото съглашение помежду имъ и, ако може следъ това, и тия на М. съглашение като цѣлостъ сѣ Франция.

Да погледнемъ, сѣщо на югославянското сближение сѣ Италия — пѣтуването и разговоритѣ на г. Стоядиновичъ въ Италия сѣ Мусолини — една югославска маневра, която създаде особени грижи на Парижъ, който, както се знае, разчита твърде много при едно военно сблъскване въ Европа на подкрепата, която Югославия би дала политически и военно на Франция.

Положението днесъ е още по-лошо и затова, защото, редомъ сѣ усложненитѣ и увеличенитѣ конфликти между държавитѣ на стопанска и политическа почва имаме и единъ голѣмъ конфликтъ на по-обща и доста опасна почва: конфликтъ на три идеологии — демократизъмъ, авторитаризъмъ и комунизъмъ. За възтържествуването, затвърдяването и господствуването на тия три концепции за държавно и обществено устройство въ миналото и днесъ сѣ дали и се даватъ голѣми жертви. Поколѣния сѣ отрасли и растатъ, пропити сѣ идеитѣ на тия три схващания и не могатъ така лесно тѣ да бждатъ изоставени дори поради съображения отъ преки стопански или други интереси.

За възтържествуването на тия три идеологии сѣ били по барикади и по бойни полета — за защитаването имъ пакъ ще се вдигнатъ гърди готови за бой.

Ето въ общи черти какъ се рисува днешното положение, при което, естествено, само голѣмитѣ въпроси привличатъ вниманието на свѣта, а всички други, вълнуващи по-малки обществени групи, оставатъ, за сега на по-задненъ планъ.

Отлично гражданско поведение

Добруджански гласъ печатъ статия подъ горното заглавие:

„Тръгнете изъ ширната степъ на южна Бесарабия, надникнете въ спретнатитѣ къщици отъ българскитѣ села, вслушайте се въ тѣхнитѣ слова на тия изнемогващи земеделци подъ ударитѣ на вече толкова неурожайни години, и вие ще се увѣрите, че ви говорятъ честни, открити души, изтерзани отъ една неумолима ждба. Въ Болградъ ще срещнете една интелигенция, копнѣеща да живѣе при условия изключващи каквито и да е възможностъ за съмнение въ нелоялностъ къмъ тронъ и държава, прегърнала идеала за своето индивидуално преуспѣване и въ рѣдки случаи настояваща да ѣ се зачетатъ права и облаги, категорично постановени отъ законитѣ на страната.

Прехвърлете Карпатитѣ и се отзовете въ китнитѣ селища на банатскитѣ българи. Повишеното народностно съзнание тамъ е бронирано сѣ стоманената ризница на внушителни граждански схващания, които сѣ неодолими защитникъ срещу всѣко неоснователно обвинение.

Елате въ Добруджа, поживѣйте между тия трудолюбиви, мирни и предани борци сѣ земята, наведете се надъ здравитѣ имъ гърди и ще чуете да бие едно благородно сърдце, чуждо на лъжата и подлостъта, а въ искренитѣ имъ изповѣди ще съзрете непоколебимитѣ разбириания на граждани, имащи вроденъ респектъ къмъ законността, реда и спокойствието

Ето — това е българското малцинство отъ кралство Ромъния“.

БИБЛИОТЕКА НА Б. В. ЧИЖИ

ИЛИНДЕНСКА ОРГАНИЗАЦИЯ

СКРЪБНА ВЕСТЬ

Съ дълбока скръбъ съобщаваме на Илинденци и на всички българи отъ Македония, че на 18. м. м-цъ въ 8¹/₂ ч. сутринята почина нашата незабравима другарка

ЗАХАРИЯ Юл. ШУМЛЯНСКА

Престана да тупти едно буйно сърдце, отмина въ вѣчността една отъ нищо земно несломима енергия, лишихме се отъ толкова ползотворна дейностъ на една всецѣло предана на народното ни дѣло родолюбива общественица

Вѣчна ѝ паметъ

Всички ѝ дължимъ почитъ и признателностъ. Нека всички достойно се поклонимъ предъ вѣчната паметъ на покойницата.

Опѣлото ѝ ще се извърши въ църквата „Св. Георги“, въ Недѣля, 21 т. м. 2 ч. сл. пл., а тленнитѣ ѝ останки ще се вдигнатъ отъ дома ѝ.

София, 19 ноемврий 1937 г.

Другарътъ и приятелътъ на Даме Груевъ, Гоце Дѣлчевъ, Пере Тошевъ, Христо Матовъ, Гйорче Петровъ и др.

АНТОНЪ СТРАШИМИРОВЪ

се пресели въ вѣчността

По рождение Черноморецъ, по потекло Пиринецъ, той, съ душа широка, като морския ширъ, величавъ и твърдъ, като Пиринскитѣ скали, твори всебългарската висша култура, бѣ чувствителенъ отгласъ на всички обществени събития, и изгорѣ сърдцето си въ болѣзнени страдания по несбжднати народностни идеали.

Македония му е признателна и ще слави свѣтлата му паметъ до вѣки.

Богъ да го прости!

Отъ Р. Т. на Илинденската Организация

Заводи Никола Чиловъ

Акц. Д-во за Химически произведения

ВИ ПРЕДЛАГА

своята реномирана кислородна паста за зъби

„ИДЕАЛЪ“

Която е съставена само отъ елементи нундни за хигиената на зъбитъ и устата.

Консуматори, настоявайте да Ви се дава изпитаната отъ Васъ най-чистата, най-доброкачествената и най-разпространената Кислородна паста за зъби

„ИДЕАЛЪ“

Заради Вашата хубостъ, употребявайте тоалетнитъ артикули „ИДЕАЛЪ“.

БЪЛГАРСКО АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО

„ГРАНИТОИДЪ“

ЗА ЕЛЕКТРИЧЕСКИ, ИНДУСТРИАЛНИ И МИННИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Основенъ капиталъ 6000000000

Производство на електрическа енергия, портландъ-циментъ, гипсъ-алабастьръ и пр.

Добиване на каменни въглища и брикети отъ мина „ПИРИНЪ“